لە پەراوێزی شەڕی موسڵدا، پێکدادانی پکک و پارتی لە شەنگال … هیوا خۆشناو

شەڕێکی شیمانەکراوی نێوان پکک و پدک لە شەنگال کە نێچیروان بارزانی یەکەمین کەسە بانگی بۆ ئەدا، لە ڕاستیدا بەر لەوەی شەڕی دو بلۆکی ئەدەلۆژی و سیاسی کوردی بێ، بەشێکە لە شەڕی سوننی – شیعە لەسەر موسڵ.
پارتی و پکک لە ساڵانی ١٩٩٠ ەوە تا ئێستا شەڕیانە لەسەر سەرکردایەتی کردنی کوردستان. ئەو دو ڕێکخراوە کە هەردووکیان زمانی هەرچواربەشی کوردستان دەزانن، خەڵکی هەرچواربەشی کوردستانیان لەگەڵدایە، سنورە کۆمەڵایەتیەکانیان قوڵئەبنەوە بۆ سەرجەم شارو دێهاتەکانی بەشەکانی کوردستان و لەسەرجەم بەشەکاندا ڕێکخراو و گروپی جۆربەجۆریان هەیە، هێزە نێودەوڵەتی و هەرێمیەکان حیسابیان لەسەر دەکەن.

شەنگال دەکەوێتە سنوری موسڵ و ڕۆژئاوا. ئێزیدیەکانی شەنگال دوای ڕوخانی ڕژێمی سەددام ساڵی ٢٠٠٣ کەوتنە ژێر دەستەڵاتی پارتی دیموکراتی کوردستان. ئەگەرچی لە کاتی شەڕی دووەمی کەنداودا پکک لە ڕێگای ئێزیدیەکانی ماردین و دەرکی ڕۆژئاوا و کادرە ئێزیدیەکانی، دەستی وەردا ناو شەنگال و پێگەیەکی جەماوەری باشی هەبو، بەڵام بەهۆی ترسیان لە ئەمریکا لەلایەک و دوای ئەوەی گروپێکی گەورە بە سەرکردایەتی نیزامەدین تاش "بۆتان" و عوسمان ئۆجالان "فەرهاد" لە پکک جیابونەوە و قەندیلیان بەخۆیانەوە خەریک کرد لە لایەکەی دیکە، لە هەمووشی گرینگتر پەیوەندی قەندیل و قەڵاچواڵان زۆر خۆش نەبو، ئەو پارتە پێویستی بە پارتی هەبو و ئێزیدیەکانی بە ئەوان بەجێ هێشت. پارتی لەوکاتەوە تا هاتنی داعش لە ڕێگای سیاسەتە نەریتیەکانی تایبەت بە کەمینەکان کە بریتیە لە کڕین و بێدەنگکردن، کاریگەری ڕەهای لەسەر ئێزیدیەکانی شەنگال دانا و لە ڕێگای ئەوانەوە قورسایی خۆی لەسەر پارلمانی عێراق و شاری موسڵ کە دیواری سوننەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و پردی پەیوەندی نێوان شیعەکانی سوریا، لوبنان، عێراق و ئێرانە پێکدێنێ دروست کرد، بەڵام لە ساڵی ٢٠١٤ دا داعش لێی تێکدا.

هێزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان لە مانگی ئابی ٢٠١٤دا

شەنگالیان چۆڵکرد و چەند گەریلایەکی هێزەکانی پاراستنی گەل HPG و یەکینەکانی پاراستنی گەل YPGی نزیک لە پارتی کرێکارانی کوردستان لە چیای شەنگال ڕوبەروی داعش وەستانەوە و یارمەتی ئێزیدیەکانیان دا. دوای ئەوە پارتی کرێکارانی کوردستان یارمەتی ئێزیدیەکانی دا تاکو سوپایەکی خۆیان سازبکەن و بەشێکی زۆر لە ئێزیدیەکانی ڕێکخستن، ئەوەش ناکۆکی نێوان پکک و پدک ەی قوڵتر کرد.

دوای ئەوەی لە ٢٤ی مانگی ئاب ٢٠١٦ دا سوپای تورکیا هەڵمەتی قەڵغانی فوراتی ڕاگەیاند و پەلاماری شاری جەرابلوسی سوریای داو داگیری کرد، ئەنجومەنی ئاسایشی تورکیا ناسراو بە MGK لە کۆبونەوەیەکی تایبەتی خۆیدا، ستراتیژی بەرگریکردن لە تورکیای داڕشت. بەپێی ئەو ستراتژیە تورکیا لە ژێرناوی هەبونی گروپە نەیارەکانی، بۆی هەیە پەلاماری سەرجەم ئەو شوێنانە بدات کە نەیارەکانی لێ جێنشین کراون. دوای ئەوە تورکیا هەوڵێکی زۆریدا کە دەستێوەردان لە شاری موسڵ بکات، بەڵام ئێران، عێراق و ئەمریکا پشتگیریان لێ نەکرد. لەوکاتەوە تا ئێستا پارتی زۆر بە جدی و پێداگریەوە داوا لە پکک دەکات شەنگال چۆڵ بکات، بەڵام حکومەتی عێراق، سوپای عێراق و حەشدی شەعبی، هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق و سەرجەم هێزەکانی دیکەی کوردستان کێشەیەکیان لەگەڵ هەبوونی پکک لە شەنگالدا نیە و حکومەتی عێراقیش پەیوەندیەکی خۆشی لەگەڵ ئەو هێزانەدا هەیە و پشتگیریان لێ دەکات. ئەگەرچی جیاوازیەکی ستراتیژی، فکری و سیاسی زۆریش لە نێوان پکک و ئەو هێزە هەرێمیانەدا هەبێ، لەبەر ئەوەی لە سەڕبەری وڵاتانی سوننە گەمەناکەن، هەبوونی ئەوان لە شەنگالی نزیکی موسڵ باشترە لە پارتی دیموکراتی کوردستان.

چۆن جوگرافیای سوریا کۆسپێکە لە بەردەم بەیەکبەستنەوەی وڵاتانی عەرەبی سوننە و تورکیا و لەوێشەوە دەریای سپی ناوەڕاست، http://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=72366 جوگرافیای موسڵیش ئەگەر لە دەستی سوننەکاندا بێ، ڕێگرە لە یەکیەتی نێوان شیعەکان، چونکە موسڵ تاقە پردێکە ئەشێ ئێران، عێراق، سوریا و لوبنان بەیەکەوە و پاشان بە دەریای سپی ناوەڕاستەوە ببەستێتەوە. پەلاماردانی موسڵ لەلایەن داعشەوە لە ساڵی ٢٠١٤ زیاتر پیلانێکی وڵاتانی سوننی جیهان بو و ئامانجەکەی پەکخستنی پڕۆژەی بۆڕی نەوت و غازی ئێران – عێراق و سوریا بو کە دەگەیشتە لوبنان و دەریای سپی ناوەڕاست.

بەپێی ئەو زانیاریانەی بەشێکیان دزەیان کردە ناو میدیاکان،

ئەمریکییەکان و خەڵکی شەنگال لەو ماوەیەدا زۆریان هەوڵیاندا، پکک و پارتی لەسەر پرسی شەنگال و ڕۆژئاوا لەیەکتری نزیک بکەنەوە، بەڵام سەیرە لە کاتی دانوستانەکاندا نێچیرڤان بارزانی، لە لێدوانێکی نەخوازراودا، لە میانەی کۆنفرانسی زانکۆی ئەمریکا لە دهۆک گوتی: ((ئەگەر پکک شەنگال چۆڵ نەکات هێز بەکاردێنین)). مرۆڤ بە باشی لەوە ناگات ئایا ئەو لێدوانەی ناوبراو گوزارە لە بۆچونی پارتی دەکات یان بەتەنیا خۆی؟ چونکە لە دەوروبەری پارتی ئەگەر کەمیش بێ، ڕەخنە و ناڕەزایی دژی ئەو لێدوانەی نێچیروان دەبیسترێ. ئایا مەسعود بارزانیش وەک نێچیری برازای لایەنگری بەکارهێنانی هێزە لە دژی پکک لە شەنگال کە لە کۆتاییدا نەوەک بەتەنیا شەڕی براکوژی، بەڵکو ئەگەری ئەوەی لێ ئەکەوێتەوە سوپای تورکیا بێتە ناو باشوور و عێراق لە لایەک و ملیشیاکانی حەشدی شەعبیش بێنە ناو یارییەکە.

کێشەکان هەرچییەک دەبن گرینگ نییە، کە لەسەر حەقە و کێ ناحەقە بەلایەکەوە، بەڵام بە بڕوای من باشترین و ئاقڵترین ڕێگا کە ئەو دو لایەنە هەڵیبژێرن ڕێککەوتنی سیاسی و چارەسەری دیبلۆماسییە.

-__________________________

سەرچاوەکان:
http://www.milliyet.com.tr/stratejist-abdullah-ciftci-musul-u-hasdi-istanbul-yerelhaber-1604275/
http://bianet.org/bianet/siyaset/181277-mgk-bildirisinde-suriye-kararlari
http://www.haberturk.com/dunya/haber/1337055-necirvan-barzani-pkknin-bir-guc-olarak-sengalde-kalmamasi-ve-geri-cekilmesi-lazim

---

خولیای جەنگ … بەختیار محەمەد

چ شتێك لە جەنگ قێزەونترە؟ جەنگ سەركەوتنی ئیرادەی شەڕانگێزیی و شەڕانگێزانە بەسەر ئیرادەی چاكە و چاكەخوازییدا. جەنگ لایەنە شەڕانگێزەكەی ڕۆحی مرۆڤ دەردەخا؛ ئەو لایەنەی، كە لە وێرانكردن و خاپووركردن و بێزەوەری و قێزەونیدا بێ هاوتایە و لای هیچ

دڕندەیەکی سەر ئەم گۆی زەوییە بوون و نموونەی نییە.
موفارەقەیەکی سەیرە: مرۆڤ تاوان ئەنجام دەدا، خۆی بە ڕاست دەزانێ. مرۆڤ (تاوانبار و ستەمکار) هەمیشە پاساو بۆ تاوانەکانی خۆی دەهێنێتەوە. ئەو هێندە پێ لە ڕێك دەبێ، کە هیچ بەهایەك بۆ ژیان (ژیانی ئەوانی دیکە) ناهێڵێتەوە.

لە هەموو حاڵەتێکدا جەنگ (جەنگی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و تەنانەت هەندێك جار جەنگی شەخسییش) بەرهەمی ستەمە: ستەمی ساتەوەختەکانی دەسەڵات لە بەرانبەرەکەی خۆی (تەنانەت لە نێوان جەنگی منداڵانیش هەست بە سێبەری ئەم دەسەڵاتە دەکرێ). خۆ لە خۆڕایی نییە، لە هەر کوێیەك دیکتاتۆر و دیکتاتۆرایەتی هەبێ، ئەوە لەو شوێنەشدا جەنگ بەرپا دەبێ. جەنگ کار و کاردانەوەیە: کاری ستەم و تەعەدا و کاردانەوەی بەرگریی (ماف) و تۆڵە.

ئەوانەی جەنگە گەورەکانیان لە مێژوودا بەرپا کردووە، دیکتاتۆر و خوێنڕێژە گەورە و ناسراوەکانی جیهانن: هۆلاکۆ، تەیموور لەنگ، هیتلەر، سەدام و… تاد. هەموو ئیمپراتۆرییەتە گەورەکانی وەك ڕۆماش لە مێژووی جیهاندا بە ڕووباری خوێن بنیاد نراون؛ هەر ڕووباری خوێنیش هەرەسی پێ هێناون و ڕووخاندوونی؛ لەمەوە لە هەر کوێیەك ویستی دەسەڵاتخوازیی و داگیرکاریی هەبووە و بەهێز بووە، ئەوە لەوێشدا جەنگ و جەور و ستەم هەبووە و بەرپا بووە.

جەنگیش هیچ ئامانجێکی نییە، تەنها خاپوورکردن و وێرانکردن نەبێ؛ بەڵام پرسیارێك هەیە ئێمە نیگەران دەکا: بۆ هەردەم ئیرادەی شەڕخوازی دەتوانێ بەسەر ئیرادەی خێرخوازی سەرکەوێ؟ هەر کاتێك بیەوێ جەنگ لە کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتیدا بەرپا دەکا؟ ئایا جەنگ تەنها بەرهەمی پێکدادانی بەرژەوەندییەکانە؟ یان بەشێکە لە ئیرادەی سروشتی مرۆڤ؟ ئایا (هۆبز) ڕاست دەکا، کە پێی وایە جەنگ حاڵەتێکی سروشتییە لە بوونی مرۆڤدا؟ یان (لۆك) و ئەوانی دیکە، کە جەنگ بە بەرهەمی واقیعی ژیانی ڕۆشنبیریی و کۆمەڵایەتی دەزانن؟ یانیش هەردوو لایان بە شێوەی ڕێژەیی لە تیۆر و بۆچوونەکانیاندا وەك یەك ڕاست دەکەن؟ واتە مرۆڤ هەم خۆی شەڕانگێزە، هەم بەرهەمی کولتووری شەڕانگێزییشە؛ بەڵام سەرەنجام کێ ئەم واقیعە شەڕانگێزە دروست دەکا و بەرهەم دەهێنێ؟ هەر مرۆڤ، هەر بەشێکی مرۆڤ و مرۆڤایەتی خۆیان نین؟…

کەواتە دەشێ بڵێین، کە بەشێکی مرۆڤ (زۆرینە) قوربانیی دەستی بەشێکی دیکەیە (کەمینە)؛ بەڵام ئەم کەمینەیە هێز لە کوێ دێنێ؟ لە

توانا و زیرەکیی و فرت و فێڵی خۆی؟ یانیش لە پشتیوانی بۆ ئاگایانەی زۆرینە بۆیان (ئینجا لەبەر هەر هۆکارێك بێ)؟ ئایا هیچ دیکتاتۆرێك خۆی لە خۆیدا دەتوانێ شت بێ، ئەگەر زۆرینە (لە قۆناغێك لە قۆناغەکاندا) پاڵپشت و لایەنگری نەبووبن؟ وەڵامی ئەم پرسیارانە بۆ خوێنەری ئازیز و بەڕێز لێ دەگەڕێین…

ململانێ لەگەڵ ترافیکەکان لەبارەی (قاوەی سوێر)ی بەختیار حەمەسوور ... حەمە مەنتك

کاتێك چیرۆکێکی باش دەخوێنینەوە، یەکەم چتێ بیرمان بۆ بەهێزی بونیادی چیرۆکەکە دەچێت. لەوەوە هەست بە بوونی ئەو بونیادە دەکەین، کە چیرۆکەکەی لەسەر وەستاوە. هاوکات ئەمە دەبێتە یەکێك لە خاسیەتەکانی چیرۆکێکی نوێ. چیرۆکی (قاوەی سوێر)ی "بەختیار حەمەسوور" لە یەکەم بەرکەوتنیدا ئەم بونیادە بەهێزەی خۆی نیشان دەدات، بۆ بەڵگەی ئەوەی ناتوانی یەك وشەی لێ لابەریت. دەسکاریکردن، یان فڕێدانی هەر وشەیەك، یان ڕستەیەك خوێنەر بە تەواوی هەست بە لەنگی و کوونبوونی شوێنێك لە چیرۆکەکە دەکات. هۆکاری ئەمەیش بۆ پێکەوەگرێدانی کۆی چرکە و جووڵانەکانە. یەکەم ڕستەی چیرۆکەکە بە وەستانی جووڵەیەك دەست پێ دەکات. ((کە گەیشتینە ترافیك، گڵۆپەکە سوور بوو.)) دیمەنی کۆتایی چیرۆکەکەیش هەر بە وەستان کۆتایی دێت، ((ئۆتۆمبێلەکە دەکوژێنێتەوە.)) دوای ئەوەی کارەکتەر ژنەکەی دەگەیەنێتە بەردەم فەرمانگە. ئەم بەیەکەوە گرێدانی سەرەتا و کۆتایی چیرۆك کارێکی سەختە. خۆ لە هەقایەت و چیرۆکی کۆنیش سەرەتا و کۆتایی هەن، بەڵام ئەو ماوەیەی لەنێوان ئەم دوو توخمەدا هەن، نابێ هیچ کوون و بۆشاییەکی تێدا بێت.

خوێنەر چۆن هەست بە بوونی وەها بونیادێکی هونەریی بەهێز دەکات؟ بە بڕوای من ئەگەر خوێنەر خۆی وەکو بەشداربوویەکی ناو چیرۆکەکە بینی و هەستی کرد خۆی لە جووڵە و ڕووداو و پەیڤەکان بەشدارە، ئەوا دەبێ بزانێت، کە چیرۆکێکی باش دەخوێنێتەوە. لەم چیرۆکەدا خوێنەر ناتوانێ لە ناو چیرۆکەکە بێتەدەرەوە، هەرچەندە چیرۆکەکە لە

چوونی کارەکتەر لە ماڵ تاکوو فەرمانگە، بیست خوولەکە. لەم ماوە کەمەدا خوێنەر لە هەموو دیمەن و گۆشەنیگا و جووڵەیەك بەشدارە. ((منداڵەکان بە نێوان ئوتومبێلەکاندا پێچ لێ دەدەن. بە جامەکاندا دەکێشن. پێدەکەنن و پێکدا هەڵدەپژێن.)) منی خوێنەر هەست ناکەم وەگۆڕێ بە کەسێکی دیکە جوودا لە من قسان بکات. هۆکاری ئەمەیش ئەوەیە فەزایەك دروست کراوە، بەدەر نییە لە بوونی خوێنەر. ئەمەیش خاسیەتێکی دیکەی چیرۆکی نوێیە. خوێنەر هەست ناکات کارەکتەرەکان، کەسی خەیاڵی بن، بەڵکوو دەتوانێ دەستیان لێ بدات. کارکتەرەکانی ئەم چیرۆکە هێندە لێمانەوە نێزیك دەبنەوە، هەست بە هەناسەدانیان دەکەین، دەتوانین دەستیان لێ بدەین، ئەمەیش بە کاریگەری ئەو بەشدارییەی خوێنەر لە چیرۆکەکە دەگەڕێتەوە. هاوکات بە شێوازی کارکتەرسازی چیرۆکنووسیش، چونکە کارەکتەرەکان وەکوو کارەکتەری چیرۆکی کۆن ئەرکی ئەخلاقی و ئایدۆلۆژیان لە کۆڵ نەکردوە، بەڵکوو کەسانێکن دەستت دەگرن بۆ بەشداریکردن.

لە چیرۆکی کۆندا هەمیشە چیرۆکنووس عەوداڵی ئەوە بوو، ڕستەگەلی فەلسەفی، یان لە شێوەی وتەی جوان و کاریگەر بنووسێت. بەمەیش خوێنەر زەینی تەنێ لەسەر ئەو ڕستە جوان و فەلسەفیانە دەمایەوە، وشە و ڕستەکانی دیکەی وەلا دەنا. بۆیەیش هەمیشە ئەو خوێنەرانە لە دەرەوەی دەقەکە دەمانەوە، خوێنەر زۆر جار خەتی بەژێر ئەو ڕستانەدا دەهێنا. بەڵام لە چیرۆکی نوێدا هەموو وشەیەك، ڕستەیەك لە چیرۆکەکەدا بایەخی خۆی هەیە. وەکوو "گولشیری" دەڵێت: کاتێ چیرۆکێکی باش دەخوێنمەوە، هەستەکەم ئەم ڕستە، یان ڕووداوە نییە بە خۆیم ڕادەکێشێ، بەڵکوو کۆی چیرۆکەکەیە. کەواتە چیرۆکی نوێ بە کۆی چیرۆکەکە دەمانخاتە ژێر کاریگەری خۆیەوە. لێرەدا ناتوانین وشەیەك، یان ڕستەیەك لابدەین. لە (قاوەی سوێر)دا هەر پەیڤێکی کارەکتەر لە شوێنی خۆی بە کار هاتوە. هیچ وشەیەك جەلەق نییە. هۆکاری ئەمەیش بۆ لە دەرەوە وەستانی چیرۆکنووس دەگەڕێتەوە. لەم چیرۆکەدا هەست بە بچووکترین سێبەر، یان تارمایی چیرۆکنووس ناکەیت. ئەمە ڕێ بە کارەکتەرەکان دەدات زیندوو دەرکەون، هەستیان پێ بکەین.

ململانێ لەم چیرۆکەدا هێندە نەرمە، هێندە لەسەرخۆیە، خوێنەر هەست بە ئارامییەکی جوان دەکات. ڕاستە ململانێ بۆ ئەوەیە ڕووداوەکان و ڕەوتی گێڕانەوە تووشی سڕبوون نەبێت. چیرۆکنووسی باش ململانێی هێز و چەمکە گەورەکانی وەك: هێزی باشە و خراپە نیشان نادات، چونکە ئەمە کاری هەقایەت و چیرۆکی کۆنە. مرۆڤی ئێستا ململانێی لەگەڵ شتە وردەکانی دەوروبەریەتی، چیدی ململانێی چینەکانی ناو کۆمەڵ کێشەی سەرەکیی مرۆڤی ئێستا نین. (قاوەی سوێر)

ململانێیەکی نەرم و جوانی نێوان ژنومێردێکە. کێشەی ئەوان، کێشەی لەسەرخۆ لێخوڕینی ئۆتۆمبێلە بۆ گەیشتن بە دەوام، کێشەی ئەوان ئەوەیە کامیان باشتر گوزارشت لە خۆشەویستی خۆی بۆ ئەویدیکە دەکات. بە ناڕاستەوخۆ نیشاندانی بێزاریی ترافیکە، نیشاندانی ژیانی ئەو منداڵانەیە لە ترافیکەکان هێرش بۆ جامی ئۆتۆمبێڵەکان دەهێنن. ئەم ململانێیانە، ململانێی چکۆلانەی ژیانی دوو کەسن. ئەو شتانەی مر□ق ل□ ژیانی ڕۆژانەیدا هەستیان پێ ناکات، یان بایەخیان پێ نادات، ئەم چیرۆکنووسە وەکوو چیخۆف، سالینجەر، کارڤەر، هەوڵێ نیشاندانی ئەم شتانە دەدات، کە لە بنەڕەتدا ململانێن لەناو ژیانی هەر یەکێکمان.

مالك شبل بیرمەندی هزری ئیسلامی رۆشنگەری کۆچی دوایی کرد د … عوسمان یاسین

لە 12/نۆڤمبەری /2016 مالك شبل بیرمەندی هزری ئیسلامی لە فەرەنسا دوای کێشمە کێشمیکی زۆر لە گەل ئەو نەخۆشییەی تووشی ببوو، کۆچی دوایی کرد، ئەم بیرمەندە لە 23 ئەپریلی 1953 لە شاری سکیکدەی سەرکەناری دەریای ناوەراست لە ولاتی جەزائیر لە دایك بووە، لەم شارەدا خوێندنی ئامادەیی تەواودەکات، دواتر بەردەوامی بەخوێندنی بالا دەدات لە زانکۆی عین الباي لە قوستەنتینییە، دواتر لە فەڕنسا لە نێوان ساڵانی1977 -1984 سێ بڕوانامەی دکتۆرای بەدەستهێنا، یەکەمیان لەبواری سایکۆلۆجیا بەشەرپەرشتی هەردوو بیرمەند جان لابلانش و جان لاکان دواتر ، لە ساڵی 1982 دکتۆرای دووەمی لە ئەنترۆپۆلۆجیای زانستە ئاینییەکان وەرگرت، پاشان لە ساڵی 1984 دکتۆرانامەی سێیەمی لە زانستە سیاسییەکان لە ئەنستیتۆی پاریس بەدەست هێنا. ئەم بیرمەندە لە پاریس نیشتەجێبوو ، هەر لەم شارەدا بەردەوامی بەکارە هزرییەکانی خۆی دەدا، لە هەردوو بواری ئەدەبی و فەلسەفی خەریکی هەلکۆلینەکانی (حفریات) خۆی بوو لە ناو کلتورو مێژووی ئیسلامی و عەرەبی، وێنە پرشنگدارەکانی ئەم کلتورەی بە جیهان دەناساند، ئەمەش لەبەرامبەر ئەو شێواندنانەی کە ئەم کلتورە

رووبەرووی ببێوە.

مالك شبل نزیکەی سی کتێبی بە زمانی فەڕەنسی نووسیوە، گرنگترین کتێبەکانی ئەم نووسەرە ئەمانەن: جەستە لە ئیسلام (1984)، پێکهاتنی ناسنامەی سیاسی1986، هزری عەرەبی ئیسلامی 1993، ئنسکلۆپیدیای خۆشەویستی لە ئیسلام 1996، شیکردنەوەی دەرونی هەزارو یەك شەوە 1996، شیکردنەوەی دەرونی کەسەکانی کلیلەودمنە 1997،مەسەلەی ئیسلام 2002، قورئان بۆ مندالان(مەبەست لێی کەسانی سادەیە) 2006، بانگێشە بۆ ئیسلامی رۆشنگەرا 2004، ئیسلام وعەقل-شێی هزەکان 2005، ئیسلامی راڤەکراو 2007، نەوەکانی ئیبراهیم: ئیسلامەکان وجولەکەکان و مەسیحییەکان 2011، ئایرۆس لای عەرەب 2014، ئیسلام لەبەردەم سەت پرسیاردا 2015.

مالك شبل لە زۆربەی نووسینەکانیدا هەوڵدەدات وێنەیەکی هەڵەو ئاوەژوو راستبکاتەوە ، کە سەبارەت ئیسلام لەبەرچاودایە، یاخود دەربارەی ئیسلامی دەبیندرێت، بە پێی ئەم وێنەیە ئیسلام دژی خۆشەویستی و لەزەتی هەستییە ڕەواکانە،شبل لای وایە ئەم وێنەیە هەرگیرز دەربڕی ئیسلامی راستەقینە نییە، بەڵکو ئەم وێنەیە ئەو شێواندنەنادروستانە دروستیان کردووە کە لە سەردەمی داڕماندا بەسەر ئیسلامدا هاتووە.
ئیسلام ئاینی داهێنانە شارستانییە ناوازەکانە، کە هەر لە دیمەشقی ئەمەوییەکان وبەغدای عەباسییەکان و غەرناتەی ئەندەلوس وقاهیرەی سەردەمی فاتمییەکاندا دەرکەوتوون. دیارە مالك شبل لێرەدا جەخت لە سەر ئەو لایەنە ئەرێنییانەی ئەم شارستانیەتانە دەکاتەوە کە لەم سەردەمانەدا لە ئارادابوونە، چونکە نکۆلی لەوەناکرێت لایەنی ئەرینی ئەم شارستانییەتانەش زۆرن ئەگەر باسیان لێوە بکرێت.

دیوە جوانەکان لەم شارستانییەتانەدا بریتین لە زەوقێکی بەرزو ناسك لەمەڕ ژیان و شیعر و ئەدەب وهونەرەکان ، ئەم شارستانییەتانە جوانترین دیوی شارستانییەتن لە سەردەمی کۆنی، لەو سەردەمانەدا ئەوروپا لە هەمەجییەتدا دەژیا . بۆ دەرخستنی ئەم راسییانە مالك شبل هەلستاوە بەوەرگێڕانی چەندان دەقی ئەو شارستانییەتانە لە زمانی عەرەبی بۆ زمانی فەرەنسی، تاوەکو ئەو راستیانە بۆ فەڕەناسا و ئەوروپا روونباکاتەوە. چونکە لای ئەو نووسەرە ناکرێت ئیسلام بچوك بکرێتەوە بۆ ئەو جۆرە ئیسلامە داپلۆسێنەرەی کە کە ئێستاکە ڕەوتێك بانگێشەی بۆ دەکەن و خراپترین نموونەی ئیسلام پێشکەش بە جیهان دەکەن.

شبل وای دەبینێت کە دەکرێت موسلمنێکی راستەقینە بیت و پابەندی ڕێورەسمەئاینیەکانی بیت ، بە بۆ ئەوەی نکۆلی لە خۆشەویستی و لەزەتەکانی ژیان بکەیت، بە بۆ ئەوە بە چاوێکی کەم سەیری ئافرەت بکەیت. راستە رەوتە تەندڕەوەکانی ئیسلام نکۆلی لە هەمووشتێك دەکەن کە پەیوەندی بە جەستەو خۆشەویستی و سێکسەوە هەبێت، بە کارێکی شەیتانی دادەنێن، بەلام ئەم هەلوێستە توندرەوانە ڕێك پێچەوانەی ئەو دیوە جوانەی ئەو شارستانییەتانەیە کە ئیسلام لەسەردەمی زێرینیدا پێیدا تێپەڕوە.
لێردا مالك شبل بۆ ئاماژەکردن بەسەردەمی زێرینی شارستانییەتی ئیسلامی ئاماژە بە کتێبەکەی ئیبن حزم ئەندەلوسی دەکات بە ناونیشانی (گوق الحمامە فی الالفە و الالاف) ، کە جوانترین کتێبێکە فەقیهێکی گەورەی ئیسلامی بە زمانی عەرەبی لە بارەی خۆشەویستی و سێکسدا نووسیویەتی ، ئەم فەقیهە زۆر جوان ئاین ودونیای بەیەکتر بەستۆتەوە.

لە راستیدا لە شارستانییەتی ئیسلامیدا لەم جۆرە نمونانە زۆرن ، کە زانا ئیسلامییەکان گرنگیان بە کاروباری جەستەو لەزەتەکانی ژیان داوە ، بە تایبەتی مەسەلەی سێکس. جا لەبەر ئەوە جگە لەم کتێبەی ئیبن حزم کە مالك شبل ئاماژەی پێدەکات، پێم وایە کتێبەکەی شێخ نەفزاوی بە ناونیشانی (الروچ العاگر فی نزهە الخاگر) لە نێوان سالانی 1410-1434 نووسراوە، کەزیاتر کتێبێکی فێرکارییە ، لە کتێبێکی دیکەی هەمان نووسەر وەرگیراوە بە ناونیشانی (تنویر الوقاع فی أسرار الجماع). لەبەر ئەوە دەکرێت ئەم کتێبانە بە یەکێك لەو نووسراوانەی سەربە کلتوری ئیسلامە، کە حەکیمانە باس لە لایەنێکی گرنگی لەزەتی جەستەی مرۆڤ دەکات ، کە ئارەزووەکانی سێکسە چۆنیەتی تێرکردنیەتی.

مالك شبل لە زۆربەی نووسینەکانیدا هەولی داوە کە لە چیڕۆکەکانی هەزارو یەك شەوەو هەروەها سەرجەم کلتوری ئیسلامی ئەو لایەنە شاراوانە بخاتە روو کە لە ئیسلامدا وەکو پێویست باسیان لێوە نەکراوە. لە ساڵی 2004 فەڕەنسادا مالك شبل دامەزراوەی ئیسلامی ڕۆشنگەرای دامەزرداند، هەر لەم سالەدا کتێبی بانگەشە بۆ ئیسلامی ڕۆشنگەرا بلاوکردەوە، لەم بانگەشەیەو بەرهەمەکانی دیکەیدا، مالك شبل هەولی ئەوەدەدات لایەنی ڕۆشنگەرای ئیسلام بخاتەروو، بانگەشە بۆ ئیسلامێك دەکات کەو وەك قۆناغی ڕۆشنگەری هزری ئەوروپی و فەرەنسی گۆوتینی خۆی هەیە لە ڕۆشنکردنەوەی ڕێگاکان بۆ گەیشتن بە راستییەکان. لە هەردوو کتێبی بانگەشە بۆ ئیسلام و لە گەل کتێبی

ئیسلام وعەقل (شەڕی هزرەکان) هەولوکێشەکانی مالك شبل بەرچاودەکەون لە پێناو ئەنجامدانی ریفۆرم لە ئیسلامدا. کۆچی دوایی ئەم نووسەرە کەلێنێکی گەورەی لە هەردوو بواری هزری ئیسلامی رۆشنگەری -کە خۆی بانگێشەی بۆ دەکرد -، هەروەها هزری ریفۆرمی لە ئیسلامدا لە دوای خۆید بە جێ دە هێلێت.

میدیای کوردی لە بازنەی گەمەکانی سیاسەتدا...2... نەژاد عزیز سورمێ

بەشی دووەم

میدیای کوردی دوای ڕاپەڕین

ڕاپەڕین لە خۆیدا وێستگەیەکی سەرنجڕاکێش لەلایەك و لەلایەکی دی چاوەڕوانکراو بوو ، کۆتك لەسەری ڕژا بوو ، زوڵم و زۆرداری ئەگەر بشێ بگوترێ ببوو بە دوومەڵێکی گەیوو تەنیا نووکە دەرزیەکی بچووکی دەویست ، کە ئەویش هەل و مەرجی بابەتی بە هەر هۆیەکەوە بوو بێت ڕەخساندنی و هەرچی لە ماوەی ئەو دەیەیە و ئەوەندەی کۆ ببووە هاتە دەرەوە …

لەو سەروبەندەدا ، پاش هەموو دەرهاوێشتەکانی ، ڕاپەڕین وەك ئەوەی کۆمەڵگەی کوردی بە گشتی و کولتووری کوردی بە تایبەتی ڕووبەڕووی چەمکێکی نوێ کردەوە ڕووبەڕووی چەمکی (شێکی ئازادی) ، هەر ئەو شێکەیش لە دوایدا ئەو بێسەروبەریەی لە بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامە و دامەزراندنی ئێستگەی ڕادیۆ و وردە وردە تەلەفزیۆن و ئیستگەی سەتلایت بەدوای خۆیدا هێنا ، هەموو ئەمانەش ئێستاشی لەگەڵدا بێ ، بێ پلانی و شاشی لە ڕووی هاتنەوە لەگەڵ پێشهاتە تیژڕۆکانی ناوچەکە و دەرهاوێشتە پێشقەبڕ و پاشقەبڕەکانیدا ، بە ڕۆژنامەگەریی کوردییەوە دەبینرێ و ڕۆژ دوای ڕۆژیش باری لاسەنگ و هەل و مەرج لاسەنگتر دەکا ، پاش ئەوەی ، ئەوەی بە ناوی ڕۆژنامەگەریی (ئەهلی) و (سەربەخۆ)یش هاتنە مەیدان.. وای دەبینم لە باتی هاوسەنگ

کردنەوەی باری ڕۆژنامەگەریی کوردی و هەوڵدان بۆ ڕێکهێنانی ڕای گشتی بە ئاراستەی متمانە بەخۆبوون ڕوو لە ئایندە و لە بەرچاوگرتنی ئاستی هۆشیاری کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژیەتی کۆمەڵ و بنەماکانی ئەمنیەتی نیشتیمانی ، بوو بەمەیدانی موزایەدە و لێدان و سپیکردنەوەی ڕەش و ڕەشکردنەوەی سپی…

دیارە لە پاڵ ئەو ڕۆژنامەگەرییەش ڕۆژنامەگەریی حزبی هەبووە ، ڕۆژنامەگەریی حزبی هەر لەبنەڕەتدا ڕۆژنامەگەرییەکی بێ لایەن نییە ، بەڵام سەرچاوەی دارایی دیارە و لە هەمان کاتدا هۆیەکانی ڕاگەیاندنی – نووسراو – بیستراو – بینراو – ئەلکترۆنی – بە ئاراستەیەکی دیاریکراوەوە کار دەکەن…
بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیێنێ ڕۆژنامەگەریی حزبی کە مێژوویەکی لە کۆی مێژووی ڕۆژنامەگەریی کوردیدا هەیە ، هەمیشە لایەنداری حزب بووە ، زۆر لەو ڕۆژنامە و ڕادیۆیانە ڕۆژگارێکی زۆر سەکۆی بەرگری بوون لە خەڵك و جەماوەر و دەوری کاراشیان لەو بوارەدا دیوە.
سەرەباسی ئێمە لەم پاژەدا ڕۆژنامەگەریی پاش ڕاپەڕینە… لێرەوە بە پێویستی دەزانم هەڵوەستە لەسەر چەند خاڵێك بکەم کە ئەو ڕۆژنامەگەرییەی پێ دەناسرێتەوە.

چی لە هەڵسوکەوتی ڕۆژنامەنووسان و
ئاراستەی هۆیەکانی ڕاگەیاندندا گۆڕا ؟

(1)

سەرەتای ڕاپەڕین ، چەشنێك لە شۆك (شۆکی دەربازبوون لەسەرکوتکردن و سانسۆر) ڕووبەڕووی ڕۆژنامەنووسان بووەوە ، بەمەش هەر کەسێ لەلای خۆیەوە دەیویست کارێك بکا ، هەڵسوکەوت و هەڵوێستێك بنوێنێ ، وەك ئاماژەشمان پێدا سەرەتا ئەو شۆکە بوو سیستەمی مرۆڤی کوردی لە بارێکەوە هێنایە بارێکی دی .
بەڵام لە سەرێکی دییەوە ڕاپەڕین ، کەش و هەوایەکی تری بڵاوکردەوە تاڕادەیەك تەنانەت حزبەکانی کە لە چوارچێوەی بەرەی کوردستانیدا بوون (بێگومان هەموویان نا) وەك هۆی کارای ڕاگەیاندن لە ڕادیۆیان زیاتر نەبوو ، بە ئاراستەی کولتووریش بزاڤێکی لەو چەشنەیان نەبوو ، ئەوەی هەبوو یەکێتی نووسەران ، پاش کاراکردنەوەی هەندێ چالاکی کولتوورییان لە شێوەی کۆڕ و سیمنار و بەرنامەی ئیستگەیدا هەبوو(20)، تەنانەت وەکو جوولانەوەی ڕۆژنامەنووسیش یەکەمین جار یەکێتی نووسەران ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەیان لە ڕۆژانی (کۆنگرەی ڕاپەڕین)ی خۆیاندا بە ناوی (کۆنگرە) دەرچوواند ، وەکی دی

بڵاوکراوەیەکی لەو جۆرە نەبوو بشێت بگوترێ بەقەد ئەو گۆڕانە بێت ڕاپەڕین بەرپای کرد .

تا ئەوەی ساڵ وەرسووڕایەوە و دوای هەموو دەرهاوێشتەکانی کۆڕەوی ملیۆنیی کورد ، لە12/1/1992دا ژمارەی سفری ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانە بە ناوی (کوردستانی نوێ) لە شاری هەولێر لە لایەن یەکێتی نیشتمانیی کوردستانەوە بڵاوکرایەوە ، لەگەڵ دەرچوونی (کوردستانی نوێ)یشەوە حزبەکانی دیکەش کەوتنەخۆ ، لەوانە پارتی دیموکراتی کوردستان بەحەفتەنامەی (خەبات) لە پێشدا پاشان ڕۆژنامەی (برایەتی) ڕۆژانە و پارتی گەل – بە ڕۆژنامەی ناوەناوەی (گەل) و حزبی سوسیالستی کوردستان بە (ڕێگای ئازادی)و پاشان حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان بە ڕۆژنامەی (ئاڵای ئازادی)….تاد
دیارە لە ڕووی هەڵسوکەوتی ڕۆژنامەنووسان مۆدێکی دی هاتە کایە ، جیاواز لەوەی پێش ڕاپەڕین ، بەوەی ڕۆژنامەنووسان لە سەرەتای سەرهەڵدانی ڕۆژنامەرگەریی ڕاپەڕیندا کەوتنە کەش و هەوایەکی ئازاد و ئازادانە بیریان دەکردەوە و دەیاننووسی کە هەندێ جار پیشەییایەتیشیان ڕەچاو نەدەکرد ، بەڵام دیسان تا هەڵبژاردنیش (ساڵی 1992) هەستیان بە بەرپرسیاریەتی دەکرد کە ئەزموونێك بەڕێوەیە پێویستە بپارێزێ …

بە کوردی بە بێ ئەوەی کۆبوونەوە و ڕێککەوتنی لەسەر بکرێ ، ڕۆژنامەنووسان کە زیاتریش لەناو توێژی نووسەراندا هاتبوون تاڕادەیەکی بەرچاو لە مەسەلە چارەنوسسازەکاندا یەك دەنگ بوون نەك هەر ئەوەندە بگرە ئەگەر کەسێ ویستبای یا زاتی ئەوەی کردبووایە بە هەر بیانوویەك بێ درز بخاتە ئەو یەکدەنگیە ، لە لایەن خودی ڕۆژنامەنووسانەوە لە قەڵەمی دەدرایەوە و لێی قبوڵ نەدەکرا…
بە مانایەکی دی ئاراستەی میدیای کوردی لەو سەردەمەدا، ئاراستەیەکی ستراتیژی دووربینتر بوو میدیایەکی تاڕادەیەکیش بەرژەوەندی گشتی لەبەرچاو دەگرت ، باوەکو ئەوسا ئەوەی هەبوو نەبوو ڕۆژنامەگەریی حزبی بوو بێ . بەڵام لە ڕووی پیشەییایەتی و باری ئەو میدیایە ، سەیر دەکەین ڕۆژنامەگەریی بیروڕاو ڕۆژنامەگەریی هەواڵ تێکەڵ کرابوون کە ئێستاش ئەو سیمایە لە میدیای کوردی و کوردستانیدا ون نییە…. هەر بەم ئەگەریشەوەیە زۆرجار بابەتایەتی تێدا کاڵ دەبێتەوە.

(2)

میدیای کوردی لە دەسپێکی پاش ڕاپەڕین تا ڕادەیەك ، تەنانەت لەچاو

ئێستاش دوانەکەوتبوو بە ڕۆژنامەگەریی بیستراویشەوە کە چەندان بەرنامەی ڕۆشنبیری و کولتوورییان بڵاوەدەکردەوە و بە پێی هەڵ و مەرج و ئیمکانیاتی ئەو دەمە دەکەوتە ناو حسابانەوە .
بەڵام پاش هەڵبژاردن و دامەزرانی پەرلەمان و حکوومەت ، دیارە بارەکە کەوتە بازنەیەکی دی ، بە بڕوای من تاقیکردنەوەی هەڵبژاردن و (شەڕە پەڕۆ) و پاشان (شەڕی بەڕاستی) کە بە شەڕی ناوخۆ دەناسرێتەوە و دەرهاوێشتەکانی ، لە پێشەوەی ئەو هۆیانە بوون کە ئیتر ڕەنگی حزبایەتی جێی بەڕەنگی یەکڕیزی لەق کرد… بەم جۆرە وەك پێویست بوو و دەیخواست میدیای کوردی هەواڵی ڕاست و زانیاری دروست و پێویست بدا بە خەڵك ، کەوتە ئەو بارەی هەر کەسێ بە لەیلای خۆیدا هەڵبڵێ…

تا ئەوەی میدیای بینراویش هاتە دامەزراندن و پەخش و وەشانی دەست پێکرد ، سەرەتا بە دەیان و دوای بوو بە سەتان ڕۆژنامە و ڕادیۆ و زنجیرەیەك کەناڵی لۆکاڵی تەلەفزیۆن… تاکو گەیشتە ئەوەی کەناڵی ئاسمانی دامەزران ، کە یەکەمینیان کەناڵی (مێد تیڤی) بوو لە دەرەوەی کوردستان ، لە هەندەران و پاشان کەناڵی (کوردستان TV) وەك یەکەمین کەناڵی ئاسمانیی لە ناوەوەی کوردستان لە نیشتیمان ساڵی 1999 دەستی بە پەخش کرد و لە دوایشدا وەك دەبینین چەندان کەناڵی دیکەی بەدوادا هات ، لەوانە (کوردسات، زاگرۆس، گەلی کوردستان) و تاد….
بەو ڕەنگە میدیای کوردی چووە قۆناخێکی دیکەوە ، ڕۆژنامەنووسانیش کە تا ماوەیەکی زۆر لە ناو توێژی نووسەرانەوە دەهاتن ، وای لێهات هەرچی خەت و قەڵەمێکی هەبوو ، بە هۆی بوونی ئەو هەموو بڵاوکراوە و ڕادیۆ و تەلەفزیۆنانەوە بوو بەڕۆژنامەنووس! ، بە تایبەتی لەکات و دوای شەڕی ناوخۆ (بچی نەیەتەوە) وەك یەکێك لە دەرهاوێشتەکانی پەیوەندیدار بە میدیا ، میدیایەك خۆی بە (میدیای ئەهلی) خستەڕوو ، هەروەها میدیایەکی دی کە بە (میدیای سێبەر) ناسێندرا پەیدابوو .

ئەوەی بە (میدیای ئەهلی) خۆی پێشکەش کرد ، لە ڕاستیدا لە هەندێ وێستگەوە نەبێ جیاوازیەکی جەوهەری ئەوتۆی لەگەڵ (میدیای سێبەر) لێ نەخوێندراوەتەوە ، ئەمەش لە خوێندەواری وردبین پێم وانییە شاراوە بێ کە هەمیشە بە سەکۆیەکی حازر و ئامادە دیتراون ، بەرداوا ، بۆ ئەو لایەن یان ئەو کەسایەتی لەدژی ئەوی دیکەیان ، هەر شتێکیش بە نرخی خۆی ، دەنا (ئەهلی) یانی چی؟
ئەگەر لە ڕووی زمانەوە لێی بڕوانین ، (ئەهلی یان ئەهالی) واتە

هاونیشتیمان، باشە خۆ ئەو هاونیشتیمانییانەی هەر لە هەڵبژاردنی یەکەمەوە ساڵی 1992 دەنگیان بەلایەنەکانی کوردستان دا، ئەوانیش دەتوانن بە میدیاکانی خۆیان بڵێن (ئەهلی)، ئەگەر مەبەستیش لە (ئەهلی) سەربەخۆیی بێ، داخۆ ئەو (خۆ)یە کێیە؟
لەلایەنی ڕوانینی بابەتایەتی و پیشەییایەتییەوە دەبێ ئەو (خۆ)یە (خاك – نیشتیمان)بێ ، بە هەموو ئەو مانایانەی وشەکە هەڵیدەگرێ لە مەغزا و ئینتیماوە ، ئەوەش وای نابینم بە هۆی لەترکزەیی خودی ماناکە ، بەو مانایە ڕەنگی دابێتەوە . وەکو ڕای خاکی خۆم ، هەرگیز لەو باوەڕە دانیم نەك لە کوردستان ، لە هەموو جیهاندا میدیایەك هەبێ سەربەخۆ.

کەناڵەکانی میدیا یان سەربە حزبێکن ، یا کۆمپانیایەك یا گروپێکی بازرگانی دیاریکراو یان سەرمایەدارێك کە لە ڕووی دارایییەوە پشتی دەگرێ و باروبووی دەکا ، یان زۆرجار ڕەنگە سەر بەلایەنێکی هەواڵگریی یا سەربازی یا دەوڵەتی یان ڕێی تێ دەچێ هەندێ جار سەر بەدەوڵەتێکی ئیقلیمی یا هەر دەوڵەتێکی دی بێ بەرژەوەندیەکی تایبەتی ، یاخود لایەنێك یا دەزگایەك لەو دەوڵەتە… تەواوی کەناڵەکانی میدیای دونیایێ لەو بازنەیە ناچنە دەرەوە ، ئەگەر نموونەیشت ویست ، سەیری کەناڵی (الجزیرە) لەقەتەر و (العربیە) و (الحدپ) و ڕۆژنامەکانی (الحیاە) و (الشرق الاوسگ)ی عەرەبستانی سعوودی و (العالم)ی سەر بە ئێران و کەناڵە ئیتاڵییەکانی سەر بە سەروەزیرانی پێشوو بەرلسکۆنی و میدیاکانی (مەردۆخ) لە بەریتانیا و شوێنی دی.
تەنانەت (BBC) عەرەبی و فارسی و زمانەکانی دی کە زۆرجار وەکو نموونەی سەربەخۆ و بێلایەن باسیان دەکرێ ، هەرچەندە باروبوو لە حکوومەتی بەریتانیا وەرناگرێ ، لەکاتێکدا سەرەتا لەلایەن چەند کۆمپانیایەکەوە دامەزراوە ، ئێستا لە ڕێی ئەو باج و دەرامەتەی لە هاووڵاتیانی وەردەگرێت بەڕێوە دەبرێ ، کە ئەویش بێگومان دەوڵەت بە پێی یاسا و ڕێسایەك ڕێکی خستووە…

ڕاستە BBC تا ڕادەیەکی نکۆڵیلێنەکراو بابەتایەتی و پیشەییایەتی لە هەواڵ و پڕۆگرامەکانیدا پاراستووە ، بەڵام ئەویش کە (بە دڵی خۆ) سەر مەشق و نموونەیە زۆرجار بە بێلایەنی هەڵسوکەوتی لەگەڵ هەندێ هەواڵێدا نەکردووە و بە پێی بەرژەوەندی دەوڵەت (بەریتانیا) بە هەر بیانوویەك بێ ڕەفتاری کردووە بە تایبەتی لە بڵاوکردنەوەی هەواڵێدا ، تەنانەت گەیشتووەتە ئاستێك ، هەر بۆ نموونە BBC لەبەشی فارسیدا بە کەنداو دەڵێ (خلیج فارس) کە چی لەبەشی عەرەبیدا دەڵێ

(الخليج العربى)!
بێجگە لەوەی زۆر هەواڵی مەترسیدار هەبووە لە زوڵم و زۆری دونیایێ و پێشێل کردنی (مافی مرۆڤ) لەلایەن هەندێ ڕژێمی حوکمەوە ، کەچی چونکە بەرژەوەندی دەوڵەتی ئینگلیز لەگەڵ ئەو ڕژێم یان ئەو دەوڵەتدا بووە ڕێگای نەداوە ، تەماشا دەکەین BBC ، یان خۆی لێ بواردووە ، یاخود ئەگەر باسیشی کردبێ وەك دەڵێن لە ڕووی (إسقاگ فرچ)بووە ، واتە لە کۆڵ خۆکردنەوە.

ئێمە کە BBC دەهێنینەوە لەو ڕوانگەوەیە کە باشترینیانە لە نزیك بوون لە پاراستنی بێلایەنی و پەیڕەو کردنی پیشەییایەتیدا(21).
CNN یش کە بەسەربەخۆ ناسراوە و موڵکایەتی یە، ڕاستە لە ڕووی خێرایی گەیاندن و پیشەییایەتی و کادیری پرۆفیشناڵەوە ، ناوبانگی دەرکردووە ، بەڵام لای شارەزا و چاودێرانی میدیا وە کارکردنی ئەو کەناڵە بە تایبەتیش لە ڕووی ئاراستەی ستراتیژییەوە (ستراتیژیەتی ئەمریکا) شاراوە نییە(22). (CNN)یش دەچێتەوە ڕیزی ئەو کەناڵانەی ئیعتوباریان وەرگرتووە.

بەڵام کە بەوردی لێی بڕوانین زۆرجار ئەو جۆرە کەناڵانەیش بەهێزی خێرایی گەیاندن و کادیری پرۆفیشناڵ و پیشەییایەتی لە کارکردن و تەکنیکی نوێ و بایەخ دان بە هەواڵ و ڕیپۆرتاژی سەرنجڕاکێشەوە لایەنداریان دادەپۆشن…
کەواتە ئەو میدیایەی بە (ئەهلی) خۆیان ناساندوە لەو کەناڵانەی بە کوردی پەخش دەکەن یان بڵاو دەکەنەوە نەیانتوانیوە بێلایەنی خۆیان بپارێزن ، هەرچەندە کەناڵ هەبن ڕەنگە زۆرجار توانیبێتیان (تاڕادەیەك) لایەنە ناکۆکەکان لەسەر پەڕەی ڕۆژنامە و بەردەم مایك و شاشەکانیان کۆبکەنەوە، بەڵام بێلایەنی یا سەربەخۆی بە تەنیا هەر لە کۆکردنەوە و بەرابەر ڕاگرتنی ڕایە جیاوازەکان نییە.

میدیای کوردی هەرچی بکا ، نەیتوانیوە لە ئاراستەی باروبووکەر بێتە دەرەوە ، بێگومان کەسیش ئامادە نییە لەبەر ئاوێنە بوەستێ وجنێو بدا و بە پارەی خۆی تەشهیر بە خۆی بکا ، یان هەرچی نەبێ بەلای بەرژەوەندی خۆیدا نەشکێنێتەوە.
پاشان لێرەدا مەسەلەکە بە تەنیا هەر پاڵپشتی دارایی نییە ، بەڵکو پاڵپشتی گەلێك جار لە زانیاری پێدان و دەرفەتی دەستخستنی ڕیکلام و پەیداکردنی سپۆنسەریشدا دەبێ… چەندی میدیای سێبەرە ، میدیای سێبەر ئەگەرچی لە کوردستان ئەزموونێکی تاڕادەیەك تازەیە ، بەڵام زۆر لە دەوڵەتان بە تایبەتی دەوڵەتە پارەدارەکان ئەوەیان تاقی کردووەتەوە و بەردەوامیشن بە نموونە کڕینی چەند کەناڵێکی میدیایی

، ئینجا ڕۆژنامە یا گۆڤار یا کەناڵی تەلەفزیۆنی بێ کە پێیاندا هەڵبڵێ و پەسنی کارەکانیان بکا و…..تاد.

ڕژێمی سەدام حسین بەرچاوترین نموونەیە ، لە کڕینی ئەو جۆرە میدیایە ، بە تایبەتی ئەو گۆڤار و ڕۆژنامانەی بە خاوەنداریەتی دەزگایەك یا کەسێك لە پایتەختەکانی دونیادا دەردەچوون. چەندی میدیای سێبەرە لەکوردستاندا دوای شەڕی ناوخۆ سەری هەڵدا لەم ڕاستەشدا پیشەی ڕۆژنامەنووسیی لە پیشەیەکی ئامانجداری بەرپرسیار کرد بە پیشەیەك بۆ بژێوی و دەرکەوتنی خەڵکانێك کە هەندێ جار ڕۆژنامەنووسیش نەبوون ! تەنانەت زۆر جار لێرەو لەوێ هەوڵ هەبووە لە سپیکردنەوەی ڕەش و ڕەشکردنەوەی سپی …
سەرەڕای ئەوەش میدیای پاش ڕاپەڕین کە ئێمە باسی ئەو میدیایە دەکەین دوای شەڕی ناوخۆ و ململانێی لایەنەکان سەری هەڵدا بە میدیای ئەهلی و سێبەریشەوە کە زۆرجار میدیای لایەنەکانیشی بەو ئاراستەیە ڕاکێشاوە ، درێغیان نەکردووە لە بڵاوکردنەوەی کولتووری بەکاربردن (استهلاکی) و بەلاڕێدابردن و خوردبوونەوەی شاش و درشت ، بە هۆی بەرنامە و درامای لاسایکاری خۆماڵی و دۆبڵاژکراوی نامۆ بە کۆمەڵی کوردەواری کە ئەگەرێك بووە لە کاڵ کردنەوەی ئینتیمای نیشتیمانی ، سەرەڕای ئەوەش کەناڵگەلێك (لۆکاڵی و سەتەلایت) دەرکەوتوون بەوەی هەر بە نموونە خۆیان بە داکۆکیکاری ئافرەت و ژنان ناساندوە ، کەچی هەمیشە دەبینین زوومی کامیراکانییان ڕوو لە جەستەی ئافرەت و ژیانی زۆر تایبەتیەتی ، بە ماڵپەڕەکانیشیانەوە ، ئەگەر باسی ئەو ڕیکلامانەیش نەکەین کە بەهەمان ئاراستە بڵاودەکرێنەوە.
لەلایەنی هەڵبژاردن و دانانی بەرنامەی ڕۆژانەشدا شتێك لە میدیای کوردیدا نابیندرێ بیر لەوە کرابێتەوە چ فلیمێك یا درامایەك دەبێتە هۆی بڵاوبوونەوەی توندوتیژی یا لاوازکردنی ئینتیما بە تایبەتی لای نەوەی نوێ ، کەچی کۆڕ و سیمینار لەبارەی ئەو مەسەلانە لەڕووپەڕی لاپەڕە و بەردەم مایك و شاشەکانییان ناپسێنەوە !!

ماویەتی

-__________

ئاماژە و پەراوێز

20 – نەژاد عزیز سورمێ- درەختی بنکۆڵ کراو – پەنجەنمایەکی ڕۆژنامەنووسیانە بۆ باری ڕووناکبیریی و کولتووری کوردی – 1975 – 1994 – چاپی دووەم – 2006. بڕوانە لاپەڕە (36)، هەروەها لاپەڕە (46).

21 -بۆ [illegible] ڕوونی و زانیاری زیاتریش لەبارەی BBC لەم ڕووەوە

بڕوانە- محمد الرميحى – (دكتۆر)- بئس قسم الـــBBC العربى-
ڕۆژنامەى (الشرق الاوسگ) ژمارە 13024 لە 26/7/2014، لاپەڕە 13.
22 -لەڕووداوەكانى 11ى سێپتێمبەردا ، حكوومەتى ئەمریكا CNNى ئاگادارکردەوە لە قەدەغەکردنى بڵاوکردنەوەى لاشەى قوربانیيان ، وەك بەشێك لە ئیجرائاتى لایەنە پەیوەندیدارەكان لە پاراستنى ئەوەى پێى دەگوترێ (ئەمنى قەومى).

هـونـەرى پەروەردەى منـداڵان … رەزا شوان

كـورديلە شيريـن و چاوگەشەكـانى ئەمڕۆمـان.. هيــواى داهـاتووى كوردسـتانن.. بەنرخترين سامـان و سـەرمايـەى گەلەكەمـانن.. كە لە سامانى نەوت و زێڕ و لە هەموو لە سامانێكى تريش زۆر گرنگترن و بەنرخترن.
لە هەموو جيهاندا و لە هەموو سەردەمێكدا، منداڵان هێماى جوانى و بێتـاوانى و دڵپـاكى و راسـتگۆيين، ئەوەى كە لە دڵيـان دايە هەر ئەوەيە كە لەسەر زاريان دايە.. جيهانى منداڵان جيهانێكى زۆر سەير و سەمەرە و پاك و بێگرد و بێ تەمە.. جيهانێكى بێ فڕوفێڵ و بێ پێچ و پەنـايە.. منداڵان رق و كينە و بوغز و دوژمنـايەتى نازانن.. درۆ و دەلەسە و هەڵخەڵەتاندن نازانن.. جيهانێكى زۆر سادە و ساكارى خاكيـان هەيە.. جيهـانێكى وەنەوشەيـى پڕ لە سـۆز و لە رێـز و لە خۆشەويستى و خۆشبڕواييان هەيە.. جيهانێكى پڕ لە رازى شيرين و لە نيازى پاك و لە خەياڵى فراوان و لە خەون و لە هيواى سەوز و لە گەشبينييان هەيە.. جيهانێكى پڕ لە زەردەخەنەى ناسك و پێكەنينى شيرين و لە بەزم و رەزم و يارى و خۆشييان هەيە.

پێويستە گەورەكان بەر لە ئازادى منداڵان نەگرن و، ئەم جيهانە خۆشەيان لێ تاڵ نەكەن و لێيانيان تێكنەدەن.. بێگومان خۆشترين قۆناغ لە ژيانى مرۆڤدا قۆناغەكانى منداڵين.
ئامانج لە پەروەردەى منداڵان ئەوەيە كە يارمەتى منداڵان بدەين، بۆ ئەوەى بە دروستى گەش□ بكەن و بە جوانى پێبگەن و بە باشى رەفتار و هەڵسوكەوت بكەن و، كۆمەڵايەتى بن و، كەسێتيى دروستى بڕوا و

متمانە بە خۆیان لەبەنە ئاراوە، بتوانن پشت بە توانا و بە بەهرەکانی خۆیان ببەستن و، هەست بە بەرپرسێتی بکەن و، پەیوەندبن بە بەها جوان و پیرۆزەکان و، بە دەستوورەکانی ژیانەوە.. دووربکەونەوە لە شتە نەرێنییەکان و نزیک ببنەوە لە ئەرێنییەکان.. تا لە داهاتوودا ببن بە تاکی دروست و سودبەخشی کۆمەڵگاکانیان.. زۆربەی تیۆرە پەروەردەییەکان بە ئەم ئاماجانە هاتوونەتە کایەوە.

(جۆن دیوی) دەڵێ: "منداڵ ئەو خۆرەیە کە هەموو دەزگا پەروەردەییەکان بە دەوریدا دەسووڕێنەوە.."
پەروەردەی منداڵان، هونەر و زانستییە، ئەرکێکی یەکجار گرنگ و پیرۆز و هەستیارە.
(ئەفلاتوون) دەڵێ: "هونەرێکی تر بوونی نییە کە لە پەروەردە بەرزتر و پیرۆزتر بێت"
ئەوەش دەزانین کە پەروەردەی منداڵان کارێکی هەڕەمەکی ئاسان و بەڕێکردن نییە.. بە ئەرک و ماندووبون نییە.. بەڵام کارێکی ئەستەمیش نییە.. گەر بە دڵسۆزی و بە بەڕێدی و بە پشوودرێژییەوە ئەم ئەرک و خزمەتە گرنگ و پیرۆزە لە ئەستۆ بگرین.. سەرکەوتوو دەبین و دەتوانین لە هەموو رووییەکەوە نەوەیەکی دروست و رۆشنبیر و خێربەخش پێبگەیەنین.. داهاتوویەکی باشتر و شایستەتریش دەستەبەربکەین.. گەر بمانەوێت شۆڕشێکی چاکسازی و گۆڕانکاری و تازەگەری بەرپا بکەین.. پێویستە لە کوردیلەکانمانەوە دەست پێبکەین.. پرۆگرامەکانی فێرکردن و پەروەردەکردن بگۆڕین.. مامۆستاکان بە پەروەردەی نوێ و بە رێبازە تازەکانی وتنەوەی وانە ئاشنا بکەین.

(ئەرستۆ) دەڵێ:"رەگی پەروەردە تاڵە.. بەڵام بەرەکەی شیرینە"
کوردیش دەڵێ: "منداڵ شیرینە.. بەڵام پەروەردە شیرینترە"
شایەنی باسیشە هەردەم جەخت لەسەر ئەوە راستییە دەکرێتەوە، کە بە پلەی یەکەم پەروەردەکردنی منداڵان لە ئەستۆی دایکاندایە.. دایکان گرنگترین و کاریگەرترین رۆڵیان هەیە لە پەروەردەکردنی دروستی منداڵەکانیاندا، زیاتریش لە باوکان دەتوانن نازی منداڵەکانیان بکێشن. دایکان یەکەمین مامۆستایانی منداڵانن.. ئەوەی لە باوەشی دایکانیاندا فێریان دەبن، ئەوەی لە دایکانیانەوە وەریان دەگرن هەرگیز لە یادیان ناچنەوە.. بۆیە پشکی شێری شانازی و پێزانین، لە پەروەردەکردنی دروست و لە پێگەیاندنی منداڵان بە باشی، لە رووی لەشساغی، دەروون ئاسایی، کۆمەڵایەتی، رەوشتی و رەفتارییەوە، بەر دایکان دەکەون.

(کیم ئیل سۆنگ) دەڵێ:"مرۆڤە هەڵکەوتووەکان، هەمیشە ئەوانەن کە لە لایەن دایکانیانەوە بە باشی پەروەردەکراون"
(ناپلیۆن) یش دەڵێ:"داهاتووی منداڵ.. بەندە بە دایکییەوە.."
مەبەستیش ئەوە نییە کە رۆڵی باوکان بە کەم بزانین.. نەک تەنها لە مرۆڤدا، بەڵکو لە هەموو بوونەوەرەکانی کەشدا ئەرکی بەخێوکردن و پەروەردەکردن بێچووەکان لە ئەستۆی دایکانیان دایە.
پەروەردە کەسایەتی و نەوەی داهاتوو بنیات دەنێت.. منداڵان بۆ ژیانی ئەمڕۆ و داهاتوو لە هەموو بوارەکاندا ئامادە دەکات.. بۆ داهاتوویی□کی گەشتر و بۆ ژیانێکی خۆشتر و بۆ جیهانێکی ئاسوودەتر.. بۆ پێکەوەژیان و ئاشتی و تەبایی و سازان لەگەڵ یەکتریدا.

ماڵەوە یەکەمین قوتابخانەی منداڵە، خێزانیش یەکەمین دامەزراوەی پەروەردەییە و بەردی بناغەی کۆمەڵگایە.. منداڵ لە ناو خێزاندا چاوهەڵدێنێ و فێردەبێ و وەردەگرێ تا ئەو کاتەی پشت بە خۆی دەبەستێ و تاقیکردنەوە ئەنجام دەدات و، بەهرە و تواناکانی خۆی دەسەلمێنێت.. کەواتە خێزان رۆڵێکی سەرکیی هەیە لە فێرکردن و لە گەشەکردن و لە پەروەرەدەکردنی منداڵاندا.. دواتر رۆڵی دامەزراوەی پەروەردەیی دووەم دێت کە قوتابخانەیە، دینەمۆی قوتابخانەش مامۆستاکانن، کە تەواکەری پەروەردەی ماڵەوە و خێزان.. هەندێ لە مامۆستایان لە قوتابخانە بنەڕەتییەکاندا، بایەخێکی زیاتر بە فێرکردن دەدەن و کەمتر بایەخ بە لایەنی پەروەردەیی دەدەن.. لە کاتێکدا پەروەردە لەپێشترە لە فێرکردن.. باخچەی ساوایان و قوتابخانە بنەڕەتییەکان رۆڵێکی زۆر گرنگ و سەرەکی و کاریگەریان هەیە لە پەروەرەکردنی دروست و لە ئاراستەکردنی راست و لە راهێنانی پێویستی منداڵاندا، کە بە پێی پرۆگرام و سیستم و رێبازە تاقیکراوە سەرکەوتووەکان، منداڵان فێردەکەن و پەروەردەیان دەکەن.. رۆڵیان لە رۆڵی ماڵەوە و خێزان کەمتر نییە.

نووسەری بە ناوبانگ (ڤیکتۆر هۆگۆ) دەڵێ:

“ئەوەی دەرگای قوتابخانەیەک بکاتەوە.. دەرگای گرتووخانەیەک دادەخات..”
بێجگە لە خێزان و لە قوتابخانە هەریەکەش لە، شەقام، کتێبخانە، کۆمەڵگا، راگەیاندن و میدیاکانیش رۆڵ و کارتێکردنیان لەسەر پەردوەردە و رۆشنبیریکردنی منداڵان هەیە.
لە پەروەردەی نوێدا، منداڵان تەوەری سەرکین، ئازادیکی زیاتریان هەیە بۆ ئەوەی بەهرە و تواناکانیان دەربخەن و، خۆیان تاقیکردنەوە ئەنجام بدەن و، پەند و وانە لە سەرکەوتنەکانیان و لە هەڵە و

شکستییەکانیان وەربگرن و هەڵەکانیان راستبکەنەوە.
لەم سەردەمەدا، رۆشنبیری و زانستی و زانیاری و بلیمەتی و زۆرزانی و داهێنان، بوونەتە چەکێکی ستراتیژی جیهانی و رۆڵێکی گرنگیان هەیە، لە جەنگی سیاسی و کۆمەڵایەتی و فێرکاری و پەروەردەیی و کەبەکە پێشکەوتن و رۆشنیرکردنی منداڵان بە دروستی.. هەموو ئەمانە دەبنە مایەی ژێرخانی گەشەکردن و داهێنان و پێشکەوتن.

لە ئەمڕۆدا، پێشکەوتنی گەلان بەوە پێوانە دەکرێت، کە تا چ رادەیەک بایەخیان بە گرنگی فێرکردن و بە پەروەردەی دروست و بە راهێنان و ئامادەکردنی منداڵەکانیان داون، لە پێناوی ئایندەیەکی باشتر و گەشتردا.. ئەوان لەم روانگەیەوە لە منداڵەکانیان دەڕوانن کە: (منداڵان بەشێکن لە ئەمڕۆ و.. هەموو داهاتووشن..)
منداڵانی ئەمڕۆمان لە سایەی شۆڕشی تەکنەلۆژیا و داهێنانی بە دەیان بابەتی سەیر و سەمەرەی وەکو (ئینتەرنێت، پلەیستەشن، ئایفۆن، ئایپاد، کتێب و گۆقاری رەنگاوڕەنگ، سینەمای منداڵان،… هتد) لە منداڵانی سەدەی بیستەم، جیاوازترن و بەختەوەرترن، ژیر و بلیمەت و چاوکراوە و زۆرزانتر و رۆشنبیرترن، خەیاڵ بڵاوتر و بیر قوڵترن، خەون و هیوا و خواستەکانیشیان هەمان خەون و هیوا و خواستەکانی منداڵانی پێش خۆیان نین.. بۆیە پێویستە ئەو کەس و دەزگایانەی ئەرکی فێرکرد و پەروەردەکردنی منداڵانیان لە ئەستۆ گرتوون، ئەو راستییانە لەبەرچاو بگرن و، لە ئاستی پەروەردەی نوێدا بن.

لەم پیەدانگە، پێویستە هەموو ئەو کەسانە و لایەن و دەزگا پەروەردەییانەی کە منداڵان فێردەکەن و پەروەردەیان دەکەن و، بە هزری بەرز و سوودبەخش زاخاوی هۆشیان دەدەن و رۆشنبیریان دەکەن، وەکو (دایکان و باوکان، مامۆستاکان، نووسەران، شاعیران، هونەرمەندان، راگەیاندکاران، میدیاکاران،…هتد) هەست بەوە بکەن کە چ ئەرکێکی پیرۆز و قورس و هەستیاریان لە ئەستۆ گرتوون، هەر هەڵەکردنێک لە پەروەردەکردنی منداڵاندا کارەساتێکی نەخوازراو بە دوای خۆیدا دەنێت.
(ئەلیزابێت ماخ) دەڵێ:"لە کاتی ئەنجامدانی پەروەردەی منداڵاندا، هەر هەڵەیەک بکەین دەبێتە هۆی دۆڕاندنی جەنگێک کە لە پێناوی دواڕۆژێکی باشتردا دەستمان داوەتە"
پێویستە دڵسۆزانە و کوردانە و سەردەمیانە کوردیلەکانی ئەمڕۆمان پەروەردە بکەین، بە کوردایەتی گەشیان بکەین، تا شانازی بە ناسنامەی خۆیانەوە بکەن، بە سۆز و خۆشەویستی و هاوبەستەبوون بە

کوردستانی نیشتمانی شیرینمان پەروەردەیان بکەین.. هەمیشە گەشبینی و بڕوا و هیوای سەرکەوتن بخەینە دڵە قنجەکانیانەوە.. ئەمانەش لە ئامانجە گرنگەکانی پەروەردەی دروستی منداڵانن.. کوردیلە چاوگەشانەی ئەمڕۆمانن، کە لە سبەینێدا دەبنە: شاسوار و شەڕەسواری مەیدانی کوردایەتی و مەردایەتی و، ئاڵای سەربەخۆیی کوردستان بەرزدەکەنەوە.. ئەم کاکۆلە روحسووکانەی ئەمڕۆمانن لە سبەینێدا، دەبنە پیاوانی مەرخاس و جوامێر و دلێر و بوێر، بە باوکانی دڵسۆز.. ئەم خونجەگوڵە گەشانەی ئەمڕۆمانن لە سبەینێدا، دەبنە شۆڕەژنانی ناوداران و، بە شیرەژنانی ناوداران و، بە دایکانی میهرەبان و بەسۆز..

هەر کوردیلەکانی ئەمڕۆمانن کە لە سبەینێدا، شکۆداری نەتەوە و نیشتمانەکەمان دەپارێزن.. کوردیلەکانی ئەمڕۆمانن لە سبەینێدا، هەموو کاروبارەکی کوردستان دەگرنە دەست و بەڕێوەیان دەبن.. کوردیلەکانی ئەمڕۆمانن، دەبنە، دەسەڵاتدار و کارگێڕ و فەرمانڕەوا.. دەبنە رابەر و سەرکردە و پێشەوا.. دەبنە نووسەر و شاعیر و رۆشنبیر و راگەیاندنکار و سیاسەتمەدار و هونەرمەند.. دەبن بە زانا و دانا و بیرمەند .. دەبن بە پەڕلەمانتار و وەزیر و بەڕێوەبەر.. دەبنە باڵیۆز و نوێنەری کورد و کوردستان و، دەنگ و رەنگی کورد بە جیهان دەگەیەنن و، چەپکە نیرگزی خۆشەویستیش پێشکەش بە گەلان دەکەن و، پەیامی ئازادی و ئاشتیخوازی گەلی کوردمان بە هەموو گەلانی جیهان دەگەیەنن.

تا دروستر و پوختەتر کوردیلەکانی ئەمڕۆمان گەش و پەروەردە بکەین.. تا جوانتر و باشتر فێریان بکەین.. راستر ئاراستە و رێنماییان بکەین.. هەندەی تر دڵنیا و گەشبین دەبین کە رەنجبەوەر نابین و، دواڕۆژێکی گەشتر و خۆشتر بە کورد و کوردستانمان دێنەدی.. کوردیلەکانی ئەمڕۆمانن، دەبنە تاکی سوودبەخشی کورد و، هەر لە سایەی پەروەردەی دروستی ئەمانیشدا کۆمەڵگایەکی کوردیی بەختەوەر و تەبا دێتە ئاراوە.
پێویستە ڕێز لە کەسێتی و ئازادی و لە را و بۆچوونەکانی کوردیلەکانمان بگرین.. وەکو مرۆڤێکی بچووک لێیان بڕوانین و، بە جوانیش ڕەفتاریان لەگەڵدا بکەین.. سۆز و ڕێز و خۆشەویستییان پێببەخشین.
گەر هاتو بە سەقەتی و نادروستی کوردیلەکانمان گەش و پەروەردە بکەین، بە خراپی ئاراستە و رێنماییان بکەین.. پشتگوێیان بخەین و بایەخیان پێنەدەین و، بیان دەینە دەست قەدەرێکی نادیارەوە.. دوور

نییە کە لاڵەیی ببنەوە و، نابەڵدانە مل بە هەڵدەدرەکی هەزار بە
هەزارەوە بنەن و، دووچاری چارەنووسێکی ڕەش و نوتەک ببنەوە..
ئەبالەی ئەم ئاکامە نەخوازراوەش لە ئەستەی هەمووان دەبێت و، هەر
هەمووشمان باجی ئەم گوناهەمان دەدەینەوە.. پەشیمانیش بەهودەیە و،
پاکانەش لە کەسمان قبووڵ ناکرێت و مێژووش لێمان نابوورێت و، بەر
لەعنەت و نەفرەتی نەوەی داهاتووشمان دەکەوین.

کورد زۆر راستی وتووە کە:" چی بچێنین.. ئەوە دەدوورینەوە"
دامەزراوەیەکی ئەمریکی کە بایەخ بە تەندروستی هەشی منداڵان دەدا، لێکۆڵینەوەیەکی لەگەڵ پەنجا لە دایکان و باوکانی ئەمریکی ئەنجامدا کە لە بواری پەروەردەی منداڵاندا سەرکەوتووبوون.. بە سوود وەرگرتن لە ئەزموونی ئەو دایک و باوکانە ئەم دامەزراوە ئەمریکییە چەند ئامۆژگارییەکی باشیان راگەیاند بە پەروەردەکردنی دروستی منداڵان.. ئێمەش بە ئەم ئامۆژگارییانەی خوارەوەمان بە پەروەردەی دروستی منداڵانی کوردمان، تا رادەیەک سوودمان لە ئامۆژگارییەکانی ئەو لێکۆڵینەوەیە وەرگرت، بە کورتی:

١ـ سۆز و خۆشەویستییەکی زیاتر بە منداڵەکانتان ببەخشن، چونکە ئەمە گرنگییەکی زۆری هەیە.. بە ئەوەی منداڵەکانتان هەست بە ئاسوودەیی و بە دڵنیایی بکەن، بە ئەوەی جگەرگۆشەکانتان خۆشەویستی و هاوبەستەبوونی خێزانییان بۆتان هەبێت.
٢ـ رۆژانە کاتێکی دیاریکراوتان هەبێت.. کە بەخۆشی و شادی و بە قسەی خۆش و بە پێکەنین لەگەڵ منداڵەکانتان بە سەری بەرن.. فێری هەندی بەهرە و شارەزاییان بکەن.. یاریش فەرامۆش، پێویستییەکی گرنگی منداڵانە و، شێوازێکی ئاسانی پەروەردەییە.
٣ـ منداڵەکانتان فێربکەن، راست لە هەڵە، باش لە خراپ جیابکەنەوە.. فێری بەها جوانەکان و بنەما رەوشتییەکانیان بکەن.. تا لە منداڵییەوە دەقیان پێوە بگرن.
٤ـ رێزگرتنی دوولایی لە نێوان خێزندا زۆر گرنگە، پێویستە هەموو ئەندامانی خێزان، گەورە و بچووک رێز لە یەکتری بگرن و، رووحی لێبووردەیی باڵ بکێشێ بەسەریاندا.
٥ـ مافێکی رەوای منداڵانە کە بە ئازادی گوزارشت لە را و لە بۆچوونەکانیان بکەن، بە تایبەتیش لەو بابەتانەی کە پەیوەندییان بە خودی خۆیانەوە هەیە.. پێویستە دایکان و باوکان رێز لە راکانیان بگرن و، گوێیانیان لێبگرن و لێیان تێبگەن و گرنگییان پێبدەن.
٦ـ پێویست ئەوەی دایکان و باوکان بە هەڵە وەڵامی هەڵەکانی منداڵەکانتان نەدەنەوە.. گەر هەڵەیان کرد.. بواریان بدەنی با

بیربکەنەوە و خۆیان هەڵەکانیان راست بکەنەوە.
٧ـ دەرەوەی ماڵ و شەقام کاریگەریان لەسەر منداڵەکانتان دەبێت. دەشێت فشارێکی زیاتر بخەنە سەر ئەوەی دایکان و باوکان، چونکە لە سنووری دەرەوەی ماڵ و خێزان پەروەردە و رەفتاری جیاواز هەن. بۆیە پێویستە بە باشی چاودێرییان بکەن.
٨ـ بەرجەستەکردنی رووحی سەربەخۆیی، پێویستە ئەوەی دایکان و باوکان پایە بە پایە رووبەرێکی فراوانی ئازادی و سەربەخۆیی بە منداڵەکانتان بدەن. ئەمەش ئەو هەستە لە لای منداڵەکانتان دروست دەکات، کە ئەوە دڵسۆزیانن و بە تەنگیانەوەدێن و رێزیان لێدەگرن و بڕوا و متمانەتان پێیان هەیە. بۆیە خۆیان بەختەوەر و رێزدار دەزان.

٩ـ پێویستە ئەوەی دایکان و باوکان، لە پەروەردەکردنی دروستی منداڵەکانتان هاوڕا و هاوپلان و هاوبڕیاربن. پێویستیشە هەندێ یاسای ئاسانی سنووورداری خێزانیش بە منداڵەکانتان دابنێن. با وا تێنەگەن کە ئازادی بەرەڵاییە و بە لێپێچینەوەیە. ناشبێت لە بەردەم کەسانی تردا، سزای منداڵەکانتان بدەن. ناشبێت زەبر و توندوتیژی لە گەڵ لەگەڵ منداڵەکانتان بەکاربهێنن. بە وشەی نەشیاوش هەستیان بریندار مەکەن.

١٠ـ منداڵەکانتان وا فێربکەن کە راستییەکان چەند روویەکیان هەیە. پێویستە رێز لە هەموو رایەک بگیرێت گەر جیاوازیشبن لەگەڵ رایەکانیاندا. مافی هەر مرۆڤێکە کە بە ئازادی گوزارشت لە را و لە سەرنج و لە بۆچوونەکانی خۆی بکات.
١١ـ هاندان و ستایش و پیزانین و پاداشت و خەڵاتکردن، بە زاری بن یا بە ماددی بن، کاریگەریی ئەرێنییان بە منداڵەکانتان هەیە، کە منداڵەکانتان کاری باش ئەنجام دەدەن یا نمرەی بەرز لە وانەکانیاندا بەدەستدەهێنن، یا رەفتارە جوان دەنوێنن، شایەنی ئەوەن کە ئاماژەیان پێبدەن و پێزانینتان بۆیان هەبێت و رێزیان لێبگرن. گەلێ شێوازی هاندان و پێزانین هەن، وەکو (ماچیان بکەن)، (چەپڵەیان بۆ لێبدەن) یان بە وشەگەلێکی جوانی وەکو (هەی ئافەرین، دەستخۆش، هەر بژی، نایابە، زۆر جوانە،...هتد) یا خەڵاتێکی ماددییان پێشکەشبکەن وەکو(نوقڵ، بابەتێکی یاری، کراسێکی جوان،... هتد)
١٢ـ زۆر پێویستە کە ئەوەی دایکان و باوکان هەردەم پێشەنگ و نموونەی باشیبن بۆ منداڵەکانتان. چونکە منداڵەکنتان بە زۆری چاو لە ئەوە دەکەن و لاسایی کار و رەفتار و هەڵسوکەوت و قسەکانی ئەوە دەکەنەوە، بە باشیبن یا بە خراپیبن. وەکو کورد دەڵی: " گەورە

ئاو د□□ژی و بچووک پێی تێدەخا”

رەزا شوان
نەرویج: ٢٠١٦

ده راسپاردەکه دەقی … ماجیده حەسەن . وەرگێڕانی … سەردار جاف

بۆ گوڵێکی بێ بۆن له نێو قامکەکانی شەهیدەوه ڕوا بێ،
له بۆنی خۆ شەرم مەکه،
تۆ زۆر له هەندێك یاسەمەن جوانتری
****
بۆ مەرگێك مۆمی مردنی خۆ خەفه بکا:
تۆ باپیرەی رۆشناییت
من له باوکه دەریا بخوازه
تا ببمه دایکی وردیلەکانی گوڵه گەنم و جۆ
****
بۆ ژنێك به فرمێسکەوه داچەمێتەوه بۆ دەستی تاریکی
له یەکەم تێ سرەواندنا وریابه
دواتر دەرباز دەبی
****
بۆ بۆشاییەك دەکەوێته نێوان گۆڕی دایکێك و پێی کوڕەکەی
کەمێك نێوچەوانت هەڵبڕه
بەلکو دووری شەرم دایبگرێ
****
بۆ دیوارێك سینگی ماندووی وێنەکان بووه
به قووڵی هەناسه هەڵکیشه
تا بۆنی هەناسەبڕكێت بکەم
هەناسەوەرگری ئاواره بووان
****

بۆ زەدوويیەك لە نزيك قەسيدەيەكەوە ئاكنجى بووبێ
لە دەمى نزيك مەبەوە
ئەو دوايى منى تيايە
****
بۆ خەونە سپييەكانت، شيرى زەمين تاڵ بووە
مەمكى شينەوەبوو گرەو بۆ لێوێكى دى دەكا
نێبەرە بە ڕۆژوو لە شير بڕابوويەوە
هەڵزنانى راست نە ترسنۆكى بەر كەڵبە
****
بۆ نانێك بە پێوەرى راستە بەر تەسككرابێتەوە
تۆ كەمبارترى لە كونكەرە و
مەزنێكى بە تواناتر لە چەقۆ
****
بۆ دايكێك هەموو سپێدان گرينگى بە تەمتومان دەدا
تا ئاسمان لە دەستەكانيا پەرت و بڵاو دەبنەوە
خۆشەويستەكەم سەرى دڵم بپليشێنەوە
تاريكى لێى وەڕس بووە
****
بۆ گورانيەك دەگرى كە گوێم لێ دەگرێ
چونكە دوا سروودى بووم

الوصايا الــ عشر

**

– لزهرهِ خشخاشٍ تنبتُ من بين أصابعِ شهيد ,لاتخجلى من عگركِ ,
أنتِ أجملُ بكپير من بعچ الياسمين

***

لموتٍ يگفئُ شمعه موته : أنت جدّ الچوو , اگلب يدى من أبى البحر
, ناصير أما لصغارالسنابل

***

لامرأهٍ تحنّى بدموعها يد العتمه , حاژرى الصفعه الاولى , بعدها
ستنجوين

***

لفراغٍ يتوسّگ قبرَ أمّ وقدمَ ولدِها , ارفع جبينكَ قليلا , لعلّ
يستحى المدى

***

لجدارٍ تعبَ صدرهُ من الصّور , تنفّس عميقاً , كى أشمّ َ فى
زفيركٍ , شهيقَ الراحلين

***
لیرقاتٍ تسکنُ قرب القصیده , لاتقربی فمها, فیه بقیّتی
***
لحلمكَ اللّبنی : صارَ حلیبُ اارچ مرّاً , الپدیُ اازرقُ
مرهونٌ لشفاهٍ أُخر , الفگامُ
فصامٌ بکر , نهدُ الحقیقه ولا چرعٌ بأنیاب
***
لرغیفٍ چاق ژرعاً بالمسگره , أنت أقلّ شأنا من منقار , وأعقم قدرا من سکین
***
امی , کل الصباحات متهمه بالچباب , حتی انقشاع السماو عن یدیكِ ,مسّدی رأس
قلبی یاحبیبتی , قد ملّ منه الثلام
***
اغنیهٍ تبکی عندما تسمعنی , کونی نشیدهُ ااخیر..

---

*داهاتی نوت و موچ! … شرزاد وا تدست

لگ تیپ کردنی چند سای پ قیران و هاتنی سای نو،هاواتیان هر ل چاوی تپاندنی باردخی پ قیراناوی هرمی کوردستانن ، ک ل ئنجامی خراپ بوبردن و قرخکردنی دسات و گندی ل هرمی کوردستان هاتوونت ئاراو ، ل لگ تپرینی کات ئم هیوا و ئومدواری وو ل کزبوون و نمان دچت ، چونک زرینی هاواتیان لو دنیا بوون ل ژر هژموون و سبری دساتك ک خی برپرسی هموو قیرانکان گا ب دربازبوون لم قیرانگل نزیک ل ئستم!
دستپکردنی هناردکردنی نوت للایان حکومتی هرمی کوردستان ل چند سای رابردوو گرچی ئوکات ب خاکی ورچرخان و گرنگ دادنرا ب دساتی خبووبری کورد ل دواتی عراقدا و ب هنگاوکی گرنگ دادنرا ب باشترکردنی باری دارایی هاواتیان و هنگاونان برو ئابوریکی سربخ و نزیک بوونو ل اگیاندنی

دەوڵەتی سەربەخۆی کورد لە باشوری کوردستان ، بەڵام ڕێک ئەم خەون و خەیاڵەی بریقەدارەی هەبوو پێچەوانەکەی بەدیهات کە ڕۆژگاری ئەمڕۆ بە چاوی خۆمان دەیبینین .

لەگەڵ ڕاگەیاندنی بەدواداگەڕان و دەرهێنانی نەوت لە هەرێمی کوردستان هەرزوو کۆمپانیا بچوک و زەبەلەحاکانی بواری نەوت لە هەموو جیهان بۆنی ئەم پاروە چەورەیان کرد و دەنیابوون بەوەی بەرهێنانی نەوت لە ژێر دەسەڵاتێکی خەرق بوو لە گەندەڵی دەهاتێکی زۆریان بۆ دەستبەردەکات بە تێچو و ماوەیەکی کەم ، هەر زوو کەوتنە دەستێکەڵاو کردن لەگەڵ بەرپرسانی دوو حزبی دەسەڵاتداری ئەم هەرێمە و پێدانی بەرتیل(شرینی نەوت) بەمەبەستی هەرچی زیاتری دەستکەوتنی بلۆکی مەزنتری نەوت لە هەر سێ پارێزگای هەرێمی کوردستان، بۆیە کەوتنە خۆیان بۆ ئامادەکردنی گرێبەستگەلێک کە زۆرترین قازانج و بەرژەوەندی بۆ خۆیان مسۆگەر بکات و کەمترین داهاتیش بۆ حکومەت دەستبەر بکات ، لە بەر وەرگرتنی بەرتیل(شیرنی نەوت) و دەنیابوون لە هاوبەشیان لە بەشێکی قازانجی ئەو کۆمپانیایانە هەرزوو بەرپرسانی حزبی و حکومی کوێرانە کەوتنە ئیمزاکردنی یەکە بەیەکەی ئەو ڕێکەوتنامە نەوتیانەی ، کە باردۆخێکی پر قیراناوی وەک ئەمڕۆی لە بەرهەمهات.

لە بۆ فرۆشتن و ساغکردنەوەی ئەم نەوتە لە بازاڕی جیهانی بە شێوەیەک کەس نەزانێت چەندە و بەچەند دەفرۆشێت بیریان لە ڕێگایەک کردەوە کەم زامنی ئەوە بێت ، هەربۆیە هەڵستان بەڕاکێشانی بۆری نەوتی لە هەرێمی کوردستانەوە بۆ بەندەری جیهانی تورکیا ، کە هەمیسان کەوتنە ژێرباری رێکەوتنێکی (50) ساڵی لەگەڵ دەوڵەتێکی داگیرکەری وەک تورکیا ، بەجۆرێک زۆرتیرن دەستبەری ئابووری بۆ ئەو وڵاتە و چەند بەرپرسێکی هەرێمی تێدابێت و داهاتێکی زۆری فرۆشراوی نەوەت لەمەشدا وونبێت.

لێرەدا ئەوەی گرنگە ئەوە بخەینە ڕوو ئاخۆ لەگەڵ هاتنی ساڵی نوێ و گۆڕینی باردۆخی ناوچەکە و بەرزتر بوونەوەی نرخی نەوت لە بازاری جیهانی بە هۆی ڕێکەوتنی وڵاتانی ئەندام لە (ئۆپیک) لە سەر کەمترکردنەوەی بەرهەمهێنان ، چ کاریگەرییەکی ئەرێنی دەبێت لەسەر زیاتر بوونی داهاتی فرۆشراوی نەوتی هەرێم یان دەبێ لە ئێستاوە ئەو ڕاستیە قبوڵ بکەین کە خوودی وەزیری سامانە سروشتیەکانی حکومەتی هەرێم درکاندی ، کە وتی نرخی بەرمیلی نەوت بگاتە 1 ملیۆن دۆلاریش قەیرانی دارایی چارەسەر نابێت ، بێگومان جەنابی زۆر ڕاستی فەرموو ، چونکە بەس خۆیی و دارودەستەکەی باش دەزانن داهاتی فرۆشراوی نەوت بۆ کوێ دەچێت و چۆن کێڵگە نەوتیەکانی ئەم هەرێمە هەرزان فرۆشکراون .

ئەگەر تەنیا حسابێکی سادە بکەین بۆ ڕێژەی فرۆش و ئەو داهاتەی بەدەستهاتوو تەنیا لە ڕێی فرۆشی نەوتەوە لە ڕێگای بۆری هەرێم – تورکیا ئەوا ڕوون دەبێتەوە ، کە داهاتێکی زۆر و زەوەند بەدەست دێت و بەشی موچەی فەرمانبەران دەکات لەگەڵ داهاتاکانی تری هەرێم ، وەک زانراوە هەرێم لە ئێستادا ڕۆژانە سەررو (600) هەزار بەرمیل نەوتی خاو تەنیا لەڕێی بۆریەوە هەناردەی بەندەری جیهانی تورکیا دەکات ، ئەگەر لە ڕۆژێک ئەم بڕە بەرهەمبێت بە لێکدانی 30 ڕۆژ و لێکدانی 45 دۆلار بۆ هەر بەرمیلێک ، ئەوا (810) ملیۆن دۆلار دەردەچێت بۆ تەنها مانگێک ، هەرچەندە خەریکە ئەوە ڕوون دەبێتەوە کە ڕێژەیەکی زۆری ئەم داهاتە دەڕوات بۆ کۆمپانیاکان و نەوتی هەرێم بەنرخێکی کەم هەرزان فرۆش دەکرێت ، لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە داهاتێکی زۆرە و دەکرێت بە ئاسانی لەگەڵ داهاتەکانی وەک نەوتی فرۆشراوی بە تانکەر و داهاتی خاڵە سنوریەکان و داهاتی تری ناوخۆیی هەرێم لە قەیرانی دارایی ڕزگار بکرێت ، بەڵام بێگومان گەڕاندنەوەی جارێکی ترئەو داهاتە بۆ هاوڵاتیان لە بەرژەوەندی ئەو کەسانەدا نیە کە دەستیان بەسەر هەناردەکردن و فرۆشتنی نەوت لە هەرێم داگرتووە ، چونکە لەڕێگایەوە داهاتێک یەکجار زۆر بۆ خۆیان و حزب و دارودەستەکایان فاراهم بووە و ڕۆژانە خەریکی پڕکردنی حساب بانکیەکانیانن لە وڵاتانی تر و بەردەوام خەریکی بنیادنانی تەلار و کۆمپانیا و دەزگای میدیایی مەزنترن بە داهاتی نەوت ، هەروەها بەشێکی ئەو داهاتەشیان تەرخانکردووە بۆ دەوڵەمەندکردنی دارودەستەکەیان و دەمچەورکردنی ئەو کەسانەی کە هەردەم لە تیقی و ڕۆژنامەکان خەریکی پیاداهەڵدان و ماستاوکردنن بۆیان.

★ ڕۆمانی"مای نەیم ئز زێ لەیلا" بەرێککەوتن لەگەڵ دوو کلتوردان … درۆو مهدی.

بیتا مەلەکوتی،ژنێک لە وڵاتێکی تەفرە دراو بە کلتورێکی ترادسیۆنەوە لە تەمەنی ٣٢ساڵیدا بۆ ناوجەرگەی مۆدێرنە کۆچ دەکات. ئەم ژنە پاش بە جێهێشتنی سەر زەمینە ترادسیۆنەکەی خۆی بەرەو

ئەمریکا،لەسەرەتاکانی سەدەی ٢١ دا ڕۆمانی “مای نەیم ئز زە لەیلا” ئەنوسێت.
لەم ڕۆمانەدا وەک یەکەم ئەزموونی ڕۆمان نوسین”بیتا” ئەیەوێت گوزارشت لە تان و پۆی ئەو کلتورە ترادسیۆنە بکات کە لەوەی کۆچی کردووە و بەراوردی بکات بە ژیان لە ناو ئەو کلتورە فول مۆدێرنەی ئەمریکا کە کۆچی بۆ کردووە.
لەگەڵ ئەمەشدا نوسەر لەم ڕۆمانەدا، ئەیەوێت ئەوەشمان پێ بڵێت: ئەو سەرزەمینەی کە ئەم و پێش ئەمیش چەندەها مرۆقی نیشتیمانەکەی خۆی “ئێران” کۆچیان بۆ کردووە، ئەوەش بە جۆرێکی تر و لە فۆڕمێکی تردا مرۆق تەفرە دەدات و لە ناو چەندەها گرفتی شێوە جیاوازدا غەرقی ئەکات.
ڕەنگە ئەستەم بێت بۆ نوسەرێک لەگەڵ یەکەم ئەزموونی ڕۆمان نوسیندا، پانتایی ڕۆمانێک بکاتە ستەیجی شانۆ بۆ نمایشی پێکهاتەی دوو کلتوری تەواو لێک جیاواز و دژ بەیەک.
لە بەرامبەر ئەمەدا پێم وایە خاتوو مەلەکوتی توانیویەتی شارەزایانە بە تەکنیکێکی نوێی جوان کە وەک خۆی ئاماژەی پێدەکات”تەکنیکی سێ گێڕەرەوە”ی بەکارهێناوە، توانیویەتی پێکهاتەی ئەم دوو کلتورە لێک دژەمان بە نمایش بکات.
ڕوونتر بڵێین، ڕۆمانی “مای نەیم ئز زە لەیلا”ڕۆمانێکی قەبارە بچوکە بە قەبارەی ١٢٨ لاپەڕە.
جێگەی ئاماژەیە ڕۆمانەکە لە نوسینی خاتونی نوسەری ئێرانی”بیتا مەلەکوتی”یە و وەرگێڕ “مەریوان هەڵەبجەیی” لە فارسیەوه بۆ کوردی وەرگێڕاوە.لەگەڵ ئەوەشدا ڕۆمانەکە بە تەکنیکی جوان و نوێی سێ گێڕەرەوە لە پێکهاتەی ١٧ بەشدا نوسراوە.

#دوو دیمەنی کورت لە ڕۆمانەکە:

یەکەم: شوێن[ئەمریکا]

” لە جادەیەکـــــدام بەرەو بـــــاشور دەڕوات، بەرەو واشنتۆن دی سـی،دەمەوێت بگەڕێمەوە بۆ ئەو جێیەی کە چەنـد سـاڵ بـوو تیـای دەژیام.ئەو جێیەی بە یەکەمجار لەیلام بۆ برد.لەیلا خەونی ئەوە بوو کۆشکی سپی ببینێت”.ل 10.

دووەم: شوێن[ئێران]

فلاش باگ بۆ ژیانی ڕابردووی لەیلا لە ئێران:

“خانم بەیانی تاریکی هەموو ڕۆژێ،هەموو نیوەڕۆیەکی زۆر گەرم و هەموو ئێوارەیەکی ساردی نەگبەتی،من و ئەمیر عەلی برامی ناچار دەکرد نوێژ بکەین”.ل31.

"ئەو شەوەی ئەمیر عەلییان لە سێدارە دا،هێندە گریام کە بیرم نایە لە ژیانمدا هیچ کاتێکی تر وا گریا بم".ل45.

لەڕووی پێکهاتە سەرەکییەکانی ڕۆمانەوە:

-کات: هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو،دوای شۆڕشی 1979ی گەلانی ئێران+ سەرەتاکانی سەدەی 21 لەدوای ساڵانی 2000 و ڕووداوەکانی 11ی سێپتەمبەری 2001 لە ئەمریکا.
-شوێن: ئێران[شاری تاران]+ئەمریکا[شاری نیۆڕک، نیوجێرسی، مەنهاتن…هتد].

-ڕووداو: ڕووداوەکانی دوای شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵانی 1979 لە هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو کە هەشتا شۆڕشی هاوڵاتیانی ئەو وڵاتە یەکجاری سیمایەکی ئیسلامی وەرنەگرتبوو،هەشتا وڵات بەرگێکی کۆنزەرڤاتیڤی [موحافیزکاری] نەپۆشیبوو.+ ڕووداوەکانی ناو ئەمریکا کە کارەکتەری "لەیلا" پاڵەوانی سەرەکی ڕۆمانەکە و کارەکتەرەکانی تری وابەستەی لەیلا و دەوروبەری لەیلا توشی دەبن.

-کارەکتەر: [لەیلا، ناسر، یوسف، تانیا، ئەمیر عەلی"برای لەیلا"،خانم "دایکی لەیلا"….هتد]کارەکتەری سەرەکی.

[هەموو ئەو کەسایەتیانەی تر کە "لەیلا" لە ژیانی ڕۆژانەیدا لە ئێران و ئەمریکا توشیان دەبێت]کارەکتەری لاوەکی.
سەبارەت بە ڕەنگدانەوەی ئەزموون و کەسایەتی و ژیانی تایبەتی خودی نوسەر،لە چاوپێکەوتنێکدا کە وەرگێڕی ڕۆمانەکە"مەریوان هەڵەبجەیی" لەگەڵ خاتوو "مەلەکوتی"نوسەری ڕۆمانەکەدا ئەنجامی داوە، نوسەر دەڵێت:

"نوسینی ئەم ڕۆمانە بووە هۆی ئەوەی خۆم بدۆزمەوە هەر ئەو بیتایەی کە دەم ویست"
هەروەها دەڵێت:"خۆمی غوربەت بە نوسینی ڕۆمانەکە زۆر بەکەڵکم هات،وەک بەڕێی خۆم دەسوتام و وشەکانی ڕۆمانەکە یەک یەک دا دەگیرسان"

لە وەڵامی پرسیارێکی تردا، خاتوو "مەلەکوتی"نوسەری ڕۆمانەکە ئەڵێت:"ئەزموونی تایبەتیم زۆر بەکەڵکم هات،
گەرچی لە ناو هەموو ئەو کەسایەتیانەی کە نوسیومن و خولقاندوومن لەیلا دورترین کەسێتیە لە خۆمەوە و هەموو ڕووداوەکانیش خەیاڵین، بەڵام ئەزموونی کەسێتی خۆم وەک کەسێک کە لە حەفتاکاندا

لە دایک بووە و ش□شی گەلانی ئێران و شەڕ و دژواری کۆمەڵایەتی لە ئێراندا دیوە و چیرۆکی کۆچی هاوڕێ و خزمان و ئازیزەکانی خۆی بیستووە و خۆشی کۆچی کردووە، ئەمانە زۆر یارمەتیدەرم بوون”.

پرۆژەی نوێی بەهمەن قوبادی بۆ منداڵانی کورد بە ناوی “منداڵانی هەتاو”

تاران ٢٨ دیسەمبەر (ZNA) – “بەهمەن قوبادی” پرۆژەی نوێی بە ناوی “منداڵانی هەتاو” پێشکەش بە منداڵانی کورد لە شوێنە جۆراوجۆرەکانی کوردستان کرد.

کۆمپانی “مژ فیلم” بە بەرپرسیاریی سینەماکاریی کورد “بەهمەن قوبادی” پرۆژەیەکی نوێی بۆ یارمەتی منداڵانی کورد بە ناوی “منداڵانی هەتاو” رێکخستووە، لە چوارەچێوەی ئەم پرۆژەیەدا زیاتر لە 240 جۆر هۆنراوە و چیرۆک و شیعری کوردیی بۆ منداڵان بەرهەمهاتووە کە بێبەرامبەر بە سەر منداڵاندا دابەشدەکرێت.

“بەهمەن قوبادی” دەرهێنەری ناوداری سینەما ئاماژەی پێکردووە بە هۆی کەمبوونی بابەتی شێعر و چیرۆکی تایبەت ب□ منداڵان بە زمانی کوردیی بڕیاریداوە گروپێک بۆ کۆکردنەوە و بەرهەمهێنانی هۆنراوە و چیرۆکی شادی منداڵان پێکبهێنێت و کۆمەڵێک بابەت ب□ منداڵان بەرهەمبهێ

.

ئەم گروپە چەندین کەسی بەتوانای شاعیر، نووسەر، دەروونناسی، وەرگێر و شارەزای مۆسیقای لەخۆگرتووە کە هەموویان لە لایەن بەهمەن قوبادی□وە هەڵبژێردروان و دواتر دەستیان بە بەرهەمهێنان کردووە کە تا ئێستا ئەم بەرهەمانەی ئامادەیان کردووە زۆرتر لە 120 هۆنراوە و 120 چیرۆکی تایبەت بە منداڵان کە بابەتی پەروەردەیی و کۆمەڵایەتی تێیدا رێکخستراوە و بە شێوەی گۆڕانی و بابەتی شاد لەگەڵ مۆسیقا ئامادە کراوە، شایانی باسە ئەم پرۆژەیە تەنیا ئەم 240 بەرهەمە لە خۆ ناگرێت و لە داهاتوودا چەندین پاکەیجی دیکه لە

درێژەی ئەو ئامانجانەمان ئامادە و بڵاودەکرێتەوە.

یەکێک لە ئامانجەکانی ئەم پرۆژەیە پێکهێنانی باروودۆخێکی شاد لە دەروونی منداڵانی کورد و گەڕانەوەیان بۆ دونیای منداڵی خۆیانە، بەتایبەت بۆ ئەو منداڵانەی لە ناوچە جەنگییەکان و هەژارنشینەکان (ئەم گوند و ناوچانەی دوورن لە خزمەتگوزاری) دەژین، ئامانجمانە ئەم بەرهەمانە بۆ دوورترین شوێن، ناوچە بێ خزمەتگوزارییەکان و منداڵانی گوندنشین و پەراوێزخراو بگات و لە ئامانجەکانی دیکەی ئەم پرۆژەیە قەرەبووی کەمی هۆنراوە و چیرۆکی شادی تایبەت بە منداڵانە بە زمانی کوردی و ئەم پرۆژەیە دەستپێکێکی باشە بۆ پڕکردنەوەی ئەم بۆشاییە.

هیوادارین ئەم پرۆژەیە باروودۆخێکی لەبار دروست بکات تا منداڵانی کورد لەگەڵ هۆنراوە و چیرۆکی کوردی ئاشنا بن و ئەم پرۆژەیە ڕۆژێک هێندە بەربڵاو بێت و گەشە بکات کە بزووتنەوەیەکی فەرهەنگی و پەروەردەیی بۆ منداڵانی کوردستان دروست ببێت.

بەهمەن قوبادی لە پەیوەندی لەگەڵ ئەم بابەتە ئاماژەی پێکرد: داوا لە هەموو ئەو کەسانە دەکەم کە لە هەر پلە و پۆست و پیشەیەکدا خزمەت دەکەن بەتایبەت ئەو کەسانەی لە گوندە دوورەکان مامۆستا و یا پزیشک و یا خود بە هەر ناونیشانیکی دیکەن … و هەروەها ئەو کەسانەی لە کەمپەکان لەگەڵ ئاوارەکان پەیوەندییان هەیە و خزمەتگوزارییان پێشکەش دەکەن لەم پرۆژەیەدا بەشداربن و بە بڵاوکردنەوەی ئەم بەرهەمانە بە هەر شێوەیەک کە بۆیان گونجاوە یارمەتی بدەن و کۆپی بکەن و بەدەست منداڵانی بگەیەنن.

سینەماکاریی کورد بەهمەن قوبادی له کۆتاییدا وتی دەستی هەموویان ماچ دەکەم و مایەی خۆشحاڵیمە.

هەروەها جێگەی ئاماژەیە ئەم پرۆژەیە بە بێ پشتگیریی مادی یا مەعنەویی هیچ لایەنێکی کەرتی تایبەت و حکوومی تا ئێستا لەسەر ئەرکی “بەهمەن قوبادی” بەڕێوەچووە و بۆ زانیاری زیاتر دەتوانن لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی فەیسبوک و ئینستاگرام بە ناوی “بەهمەن قوبادی” و یا لە ماڵپەڕی www.mindalan.com بکەن.

ئەو کۆمەڵە بەرهەمەی کە ئاماژەی پێکرا لە ماڵپەڕی تایبەت بە “منداڵانی هەتاو” بە ناو و نیشانی www.mindalan.com و لە پێجە فەرمییەکانی “بەهمەن قوبادی” لە سۆشیال میدیا (فەیسبووک، ئینستاگرام، تێلێگرام) هەر هەفتە (5 گۆرانی و 5 چیرۆک)

بەڵاودەبێتەوە کە هەموو میدیایەک و هەر کەسێک بە بێ بەرامبەر دەتوانێت داونلۆدی بکات و دوبارە بە هەر شێوەیەک بینراو، بیستراو و یا چاپکراو بڵاوی بکاتەوە، بە پەیوەندی کردن لەگەڵ بەڕێوەبەرانی پرۆژەی “منداڵانی هەتاو” خاتوو “گوڵریز ئەحتیاتی” و خاتوو “روناک فەرەجی” دەتوانن پەیوەندیی بە ئادرەس ئیمەیلی mindalani.hataw@gmail.com بکەن.

مەنسوور جیهانی

دوو شیعر … سمکۆ ئەحمەد

جێ پێکانی مەکوژێننەوە

ئەو مناڵە حەزی لە چاوشارکێ یە
لە خەنەکی سلیمانی پالاسا
فیری وانەکانی عەشق بووە
مناڵە بیدەنگەکەی مەکتەبی ئەردەڵان
گەورە بوو نەك دوو دار
سێ جەنگیشی بینی
لە نەو تەزو خۆڵەمێشی جەنگەکاندا
وێڵ بوو بەدوای گوڵی شین دا دەگەڕا
قوتابیەکی یافیع بوو
سەوزی لە بەهار دەردەکرد و
چاوی لە زەڵم جێ مابوو
جێ پێکانی مەکوژێننەوە
چی کۆڵان و گردۆڵکەی ئەم شارە یە
شەوانە گوێبیستی شیعرە مەستەکانی ئەون
چی باخچەو داری مل رووتە
چاوەڕێی دوا کەپلەی ئەون

کە ئەیووت عیرفان ؟
حەسیب ساڵح و خەنەکی یاری مناڵیت
دوا مەنزڵگەی ووشەکانت بن؟
ئەوانە کوا لە خەمی ئاسك و

گوڵەکانی لا□ی دەگەن
عیرفان کە گەڕامەوە ئەمجارە
نەمدۆزیتەوە
ژێر گوڵە دەمەشێرەکانی حەووشەکەش گەڕام بۆت
نەمبینیتەوە
تەنها دار هەنارەکان بۆنی جارانیان لێدەهات
ژێر پرچی سنەوبەرە حەزینەکەش گەڕام بۆت
نەمدۆزیتەوە
شیعرە هەتیوەکانت بە فرمێسك
دێرەکانی خۆیان تەواو دەکرد
پوورەی هەنگی بیرەوەریم درزی بردو
هەنگەکانی بۆ شیللەی ووشەکانت
هانایان برد
تکام کرد لە باران جێ پێکانت لە کوچەو کۆلانەکانی شاردا
نەکوژێنیتەوە
تۆ بڕۆو ئاوڕ مەدەرەوە
ئەم شارە زۆر تەسك بووە
چیتر جێگات ناکاتەوە
کات بۆ ماڵئاواییەکیش نەماوە
وەك ڕیشۆڵەکانی سلێمانی
بێ ئاوڕدانەوە بڕۆ
خۆت و پێکە شەرابەکەت
وا بایەکی وەشت بردی
خۆت ووتەنی پیاو بە مەستی جوانە
بۆیە تۆش بە جوانی مردی؟

گەڕانەوە

وەرزەکان
هاتن و چوون
بال□ندکان بە گژ ساڵەکاندا
فڕین و چوون
کەمەری نەمامەکانی
کەکاتی خۆی
بەکەمەری تۆ دەچون
ئیستا پیرو ئەستوور بوون و

لە ڕقی زەمانە ئەچن ..
ئەوانیش لەگەڵ خەون و تۆدا
بۆئەبەد چوون
وا سی و سێ ساڵ رابووردوە
بەسەر چوونم
گەڕامەوە ئازیزەکەم
بۆ کۆڵانی مناڵیمان
ئەو پەنجەرەی شەوانی هاوین
چکلێتم بۆ تێ دەگرتی
ئیستا قفڵێکی تۆزاوی شکاوە
لە قفڵی گۆڕەکەی دایکم دەچێ
ئەوانیش چوون
چوون ….چوون
هەبوون …. نەبوون
*****
ئیستاش ئەم کۆڵانە
بۆنی قاقای پیکەنینی
شەوانی سەربانی
تۆی لێ دێ
ئیستاش ئەم دارانە
بۆنی ماچی پایزانی
سی و سێ ساڵ
پێش ئیستای لێ دێ
هیچ شتێك لە جاران ناچێ
گلێنەی چاوی من نەبێ
هیچ شتی لە تۆ ناچێ
دارھەنجیرەکەی حەوشە نەبێ
کە دایم ئەمووت
ماچی شیلەی هەنجیری ئەو
هێندەی ماچی لێوی تۆ
شیرین نابێ
هەموی چوون و چوون
بۆنی گەردنی تۆ نەبێ
هەموو شەوێ ئەمخەوێنێ
ئەبێ تۆش وەکو من
چ کیشوەرێك قووتی دابێ ؟
یان ژنێکی پیری ئەو بازاڕەیت و

خۆتت لێم حەشار دابێ؟
ناتەوێ پیری خۆتم نیشان بدەی
تا خەونەکان وەکو جاران
لە شوێن خۆیان بخەوێنی
ئازیزەکەم
ئیستا ژیانێکی بێ خەون ئەژیم
تەنها خەونێك بوونی مابێ
گەڕانەوەی دووچرکەش بێ
لەوزەمەنا
هێندە بەش کات کە پێت بڵێم
دوای تۆ گوڵم زۆر کەسم ناسی
بەس هیچ کەسیان هێندەی تۆ
چرپەی دڵمی نەدەناسی ..!

سمکۆ ٢٠١٦

زەنگیانەی ئاویی … فەتاح حەسەن

(رستی یەکەم)

(بسك)
ئەوساتەی کە:
دەڕوانیتە شەپۆلەکانی دەریایەك
کە، چۆن یەکتر دەخۆنەوە..
من، دەڕوانمە تیشکی خۆر
کە، چۆن سەما بە بسکت دەکا.
ئەی نازانی!
تاڵ تاڵی بسکی تۆ خانم
بۆ من شەپۆلی دەریایە.
(قەرز)
لە فەرھەنگی تۆدا
وشەی پێکەنین نەبوو
ئەمن فێری پێکەنینم کردی.

فێری فڕینم کردی و
پێش نیشتنەوەت،
چۆن باڵ وەردەیتە ئاوی کانییەك
رونتر لە چاوی قرژاڵ.
فێرمکردی
چۆن گوڵ بڕوێنیت لەجێی زام.
قەرزارمی ..
ئەمشەو قەرزەکانم دەوێتەوە
لەجێی گشت قەرزەکان
ماچم دەوێ .. ماچ.
(شەکەت)
ماندوبووم، هێندە پەنجەرەم
بەڕوی خەڵکیدا کردەوە
واوەیلا لە حاڵم،
لەم تاریکستانەدا
کەسێك نییە کڵاوڕۆژنەیەك
بەڕوی ئەم دڵە تەنگەمدا .. بکاتەوە.
(گەردون)
بزانە گەردون
چەندە دۆستمە !!
لە شەوی تاریك و نوتەکا
پریاسکەی خەمەکانم ونکەم
دەیکاتە رۆژی روناك و
بە پۆستەچی
پریاسکەکە
دەخاتەوە نێو سندوقی دڵم .
(شاگرد)
خەمی دڵی من
بە شیعر و چیرۆك ناڕەوێ
وشە بڵێ چی؟؟
نالی و مەحوی شاگردم بن
ئەمن ئەمڕۆ، نازانم
بڵێم چی؟!
(تەنها)
ئەمشەو
شەو، بە تەنها بەڕێدەکەم.
تا تەنیایی

جاڕس نەبێت بە تەنهایی.
تا تەنیایی، هاوڕێی من بێت
من تەنها نیم.
بەفیدات بم ئەی تەنیایی
کە تۆ لە من جاڕس نابی.

فەتاح حەسەن
دانیمارك/ ڤالبی